

2021 • 9

LXXIV. évfolyam • szeptember

művelődés

közművelődési havilap

művelődés

közművelődési havilap

Szerkesztőségi tanács:

Egyed Ákos
Kása Zoltán
Péter István
Pozsony Ferenc
Széman Péter

A szerkesztőség:

Dáné Tibor Kálmán (ny. főszerkesztő)
Benkő Levente (főszerkesztő)
Balla Sándor
Demeter Zsuzsanna
Péter János

Postacím:

400183 Cluj-Napoca,
str. Gheorghe Lazăr nr. 30.,
O. P. 1. Cluj, C. P. 123
tel/fax: +40 264 434 110
honlap: www.muvelodes.net
e-mail: szerkesztoseg@muvelodes.net,
muvelodes@yahoo.com
Bankszámlaszám: Redacția Művelődés
RO57TREZ21621G335000XXXX
Adószám: 9549909

ISSN 1221 – 8693

Megjelenik a Kolozs Megyei
Tanács támogatásával
Apare sub egida Consiliului
Județean Cluj

Nyomdai előkészítés:

IDEA PLUS – Kolozsvár
Lapterv: Könczey Elemér
Műszaki szerkesztés: Nagy Andrea
Nyomdai munkálatok:
IDEA nyomda – Kolozsvár
Igazgató: Nagy Péter

Ára 3 lej

Tartalom

Benkő Levente: A zene mindenkié 3

enciklopédia

Tóth Csaba Béla: Sokágú síp. 120 éve született Gyimesy Kásás Ernő
festőművész, rajztanár, újságíró 4

emlék-lapok

Karácsonyi Károly: Tasnádi újságok a 19–20. századforduló idején. 10
Levey Ferenc – Papp Annamária: Emlékezés egy hosszú életre 13

galéria

Takács Gábor: Balázs László bőrmetszetei, bőrplasztikái 16

könyvesház

Dukrét Géza: „A múltat tiszteld a jelenben...” 20
Lakatos-Fleisz Katalin: Valóság, mégis mese 21

vadrózsák

Suba László: Kályhacsempék, székykapuk, kazettás mennyezetek 22

színpad

Forró-Eröss Dóra: Hatalmas DobBantás volt! 24

hétköznapi hőseink

Gábor Janka Martina, Laczi Paula Fatima, Gebe-Bíró Sheila Zita, Gebe-Bíró
Zalán Alexander: A templom- és közösségépítő lelkipásztor: Thomó Gyula . 26

hirdető

Sajtóközlemény. 31

Lapszámunk szerzői:

Dukrét Géza – művelődésszervező, Nagyvárad
Forró-Eröss Dóra – újságíró, Csíkszereda
Karácsonyi Károly – biológus, Nagykároly
Lakatos-Fleisz Katalin – magyartanár, Kolozsvár
Levey Ferenc (1917–?) – statisztikus közgazdász, Beszterce
Papp Annamária – újságíró, történész, Kolozsvár
Suba László – szobrászművész, Torda
Takács Gábor – grafikus, Kolozsvár
Tóth Csaba Béla – ny. okl. szakmérnök, Budapest
Gábor Janka Martina, Laczi Paula Fatima, Gebe-Bíró Sheila Zita, Gebe-Bíró Zalán Alexander –
diákok, Tordaszentlászló

A címlapon Nagy Barna fényképe. A hátsó borítón Balázs László bőrplasztikája.

Kéziratokat nem örzünk meg és nem küldünk vissza. Kizárólag géppel írt vagy nyomtatott,
valamint Microsoft Word programban szerkesztett elektronikus kéziratokat fogadunk el.

Támogatók:

Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület
RMDSZ – Communitas Alapítvány
Hargita Megyei Kulturális Központ
Hargita Megye Tanácsa
Kovászna Megyei Művelődési Központ
Kovászna Megye Tanácsa

Médiapartnerek:

A zene mindenkié

Találón fogalmaz lapunk szeptemberi számának hasábjain csíkszeredai fiatal tollforgató munkatársunk: „Emberek vagyunk, igényünk van a szórakozásra, a közösségi programokra, a táncra, az énekekre, a zenére. Idén végre újra megélhetjük mindezt, minden porcikánkkal belevethettük magunkat a nyárba, és azt hiszem, az augusztus 13–15-i hétvége kárpótolt egy kicsit minden elmulasztott tombolásért.” Forró-Erőss Dóra ugyanis arról számol be olvasóinknak, hogy a koronavírus-járvány okozta bőjt után idén sikerült megszervezni Csíkszeredában egy több nemzedéket is megérintő rendezvényt, ráadásul a Dob-Ban Ritmusfesztivál elnevezésű esemény a vártnál is jobban sikerült. Ezt jó hallani és tudni.

Azért emelem ki ezt a rendezvényt, mert érdemesnek tartom egy kicsit körüljárni egyik kedves olvasónk reagálását, miszerint ez a fesztivál nem sorolható a zenei események közé. Merthogy csak zajt csinál, semmi más. Tehát ne népszerűsítsük. Köszönettel vettük a jelzést, ezentúl is így teszünk minden véleménnyel, hálásak vagyunk ezekért, mert valamennyiből tanulhatunk. És a szeredai rendezvény beharangozója kapcsán hozzánk forduló kedves olvasónk véleményét is messzemenően tiszteletben tartjuk, kétség ehhez sem fér.

Bevallom, nem vagyok zenei szakértő – bocsánattal legyen mondván, még csak az hiányozna, hogy az általános iskolás házi feladatok megoldásában gyermeküknek segíteni nemigen vagy nehezen tudók, de a víruskérdésben máról holnapra hirtelen szakértővé válókhöz hasonlóan elkezdjem osztani az észet a zenei műfajokról. Maradjunk annyiban, hogy zeneileg, mint minden rendes ember, elfogadjuk a minőséget. És a műfaji sokszínűséget, aminek természetes velejárója, hogy egy-két, néhány műfaj közelebb, egy-két, néhány pedig távolabb áll ízlésünktől. Mint a könyvek, a képzőművészeti alkotások, a ruhák, a borok s a többiek. Az igen sokszínű kínálatba-keresletbe simán belefér a minőségi muzsika, mondjuk a régiektől és a népiektől, a klasszikusoktól a fúvósokon, vonósokon, pengetősökön, billentyűsökön és ütősökön át a beat, a pop-rock, a disco, az etno-rock, és még az ezeknél is újabb keletű vonulatokig. És akkor hadd ne hagyjuk ki például a kórusokat, de még az egyházi és világi énekkarokat, dalárdákat sem. És az olysfajta kísérleteket sem utasítjuk el, mint amilyen – olvasatomban – a csíkszeredai ütős-csörgős-börgős-zörgős műhely volt, amihez nézői, összességében laikus oldalról nézve valóban „nem tudás kellett, csak jókedv és lendület”. Hiszen legyünk őszinték: egy olyan esemény – ez esetben zenei, zenéhez kötődő –, amelyiken a legkisebbek is próbálgatják a hangszereket, amelyiken félretolják a székeket, és két, esetleg akár három nemzedék is megmozdul, táncra perdül, majd otthon mintegy levezetésként rákeres a világhálón valamelyik előadóművész vagy/és zenész egyéb alkotásaira, hogy stílszerű legyenek: dobantására, nos, egy ilyen esemény alighanem elérte a célját.

A két esemény között zenei azonosságot, netán hasonlóságot távolról sem keresve, hanem kizárólag laikus oldalról közelítve egy másik, a kalotaszegi Méra Világzenei Csúrfesztivál is ilyen volt. Mert az emberek, kicsiktől nagyokig itt is részesei lehettek egy ugyanvalóst sokszínű és minőségi élménynek. Itt is felléptek a négy égtáj felől érkező előadók, itt is voltak gyermekfoglalkozások, a vírusjárvány okozta hosszacska bőjt után egy-két napra itt is fellélegezhetett mindenki, és megélhetett egy különleges közösségi élményt. Itt is jól érezhette magát mindenki, s bizonyos, hogy este, otthon kinek-kinek sokáig csengtek még fülében a dallamok, s lüktettek lábaiban a ritmusok.

Jól van, és ez így természetes, emberek. A zene, bármilyen műfajban is szülessen, de minőségi legyen, az márpedig lelket simogató, bűt feledtető, erőt adó, pozitív tölteteket hordozó, mindenféle lelki nyavalyákra jótékony valami. Néha valóban zajt csinál, de ettől, illetve ezzel együtt még gyógyír. És Kodály óta tudjuk, hogy legfőképpen mindenkié.

Budapest

Tóth Csaba Béla

Sokágú síp

120 éve született Gyimesy Kásás Ernő festőművész, rajztanár, újságíró

M

indenki jó szívvel gondol vissza szülőföldjére. Az ember sorsa kiszámíthatatlan, végigéli életét szülőföldjén, vagy a sors elsodorja máshová. Szerencsésebb esetben ott is megállja a helyét, de időközönként így is hazájáról álmodik – ilyenkor szép emlékekkel ébred, és a napja is sokkal jobban indul. Milyen nagy öröm hosszú távollét után hazatérni, felkeresni a szülőházat, az iskolát, a szépséges emlékhelyeket, a letompult, rossz emlékeket felidézni, és átérezni az idő múlását úgy, hogy belesajog az ember szíve. De mindig jó visszatérni. Várják a rokonok, a barátok, az iskola-társak? Mi változott a javára? És mi az, ami még mindig fáj, pedig már évtizedek segítettek enyhíteni.

Gyimesy (felvett név – T. Cs. B.) Kásás Ernő 1901. április 15-én született Gyergyószentmiklóson, de már párhetes korában átköltöztek szülei Sepsiszentgyörgyre. F fiatal éveit itt töltötte, itt volt a Székely Mikó Kollégium tanulója. Nagyapja, Kásás György a közeli Előpatakon volt iskolaigazgató és tanító, valamint vendéglőtulajdonos. Édesapja Kásás Sándor kereskedő volt, aki a Székely Mikó Kollégium földszintjén egy „mindenes” boltot működtetett – az akkori kaszinó épülettől a harmadik üzlethelyiség volt ez. Rokonaiként tartotta számon Orbán Balázs néprajzkutatót és Benedek Elek meseíróját. A főiskola elvégzése után Budapesten élt, majd az 1956-os forradalom után az Amerikai Egyesült Államokba emigrált.

A családról

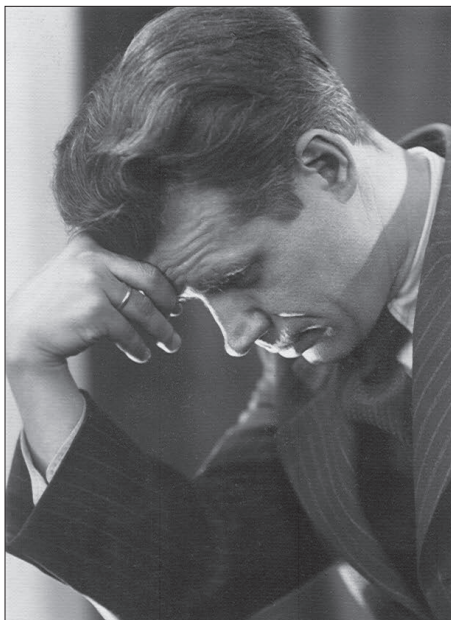
A Kásás családról genealógiai kutatásai nyomán Kásás Árpád ezt írta: „Magyarországon, Órszentmiklóson születtem 1927-ben, és Angliában, Nottinghamben élek 1948 óta. Szüleim, vitéz Kásás Árpád és felesége (született Hauser Margit) az első világháború és Trianon után menekültek Magyarországra Erdélyből. Az apám egy világháborúban harcolt,

és háromszor sebesült katonatiszt volt. A családja Előpatakról származott. Az ő apja (az én nagyapám) Kásás György (tanító vagy iskolaigazgató) volt vagy Előpatakon, vagy pedig Sepsiszentgyörgyön. Az ő édesapja a családi legenda szerint egy Gróf Nemes volt. Arról, hogy ki volt az édesanyja (az én dédnagyanyám), soha nem hallottam. Nagyapámnak tizennyolc gyermeke volt. Az első felesége a kilencedik gyermekének születésében halt meg. A második feleségétől szintén lett kilenc gyermeke. Az első feleségétől született gyermekekből csak egyet ismertem. Kásás Sándort, kinek a fia Gyimesy Kásás Ernő festőművész, kivándorolt az Egyesült Államokba. A második feleségétől (az én nagyanyám) született gyermekekből apámmal együtt hatot ismertem. Ez a hat a következő: Kásás Vilmos, Kásás Zoltán (a híres magyar vízilabdázó, Kásás Tamás dédapja), Kásás Andor (egykori magyar vezérkari tiszt), Kásás Rózi (tanítónő), Kásás Matilda (dr. Kövér Jánosné) és az én apám. Sajnos, a jelen pillanatban már egyik sem él. Nagyon hálás lennék, ha ez a levél egy kis fényt tudna nyújtani a Gróf Nemes családra, és ha valaki tudatná velem ennek az eredményét, ha igen, ha nem. Tisztelettel, Kásás Árpád.”¹

Felvettem a kapcsolatot az olimpiai ezüstérmes, világ- és Európa-bajnok vízilabdázó Kásás Zoltánnal, aki ezt írta nekem 2018-ban: „Tisztelt Tóth úr! A *Magyar Idők*ben megjelent cikket² megtaláltam én is, őszintén szólva, meglepődtem, és örültem is. Tudomásom szerint a Kásás család Előpatakról származik. Sajnos, soha nem jártam ott, így külön is köszönöm az Ön által küldött képeslapokat! 1975-ben a magyar vízilabda-válogatott tagjaként utaztam New Yorkba, ahol 21 év után találkoztam apámmal. Ő vitt el Ernő bácsi lakására. (...) A látogatás nem volt hosszú, arra emlékszem, hogy egy igazi művészember lakása volt »művészi rendezetlenséggel«. A találkozásról sajnos nem készült fotó. Ez volt az első és

Gyimesy Kásás Ernő (1901–1994)

Gyimesy Kásás Ernő

sajnos az utolsó találkozásunk (...) Hát ennyit tudok a Kásásokról, talán még annyit, hogy apám, Kásás Zoltán két éve halt meg.”

Gyimesy Kásás Ernő háborús körülmények között átszökött a határon, és hogy a Gyárfás Jenőtől kapott képzése ne vesszen kárba, elment a budapesti főiskolába felvételizni, majd mint végzett festőművész, az európai továbbképzések után, 1927-ben az Amerikai Egyesült Államokban a chicagói Arts Institute-ban tanult tovább, hogy megszerezze a mesteri fokozatot, és ezzel együtt cselekvően bekapcsolódjon a város magyar életébe.

Első amerikai kiállításáról a *Száz év művészei egy festő életrajzában 1880–1980* című önéletrajzi könyvében írta: „Így hívták a kiállítást: WOMEN WORLD'S FAIR. A népművészet volt az alapja, külön-külön pavilonokban. A »Magyar szoba« közepén ott ékeskedett a bútorom, falán aranykeretben az udvarhelyi Lócodban festett székely kapu és egy '48-as kerek kút. Se szeri se száma varrottasoknak, matyó, torockói kézimunka-csodáknak, köcsögnek, kulacsnak.” Ez a kiállítás 1927-ben volt.

Két évvel később, 1927-ben már Sepsiszentgyörgyön volt, amikor eljött a Székely Nemzeti Múzeum 50. évfordulóján rendezett kiállítására, és elnyerte az első aranyérmét. Erről a kiállításról a Székely Nemzeti Múzeum 125 éves jubileumára Sepsiszentgyörgyön 2002-ben kiadott emlékkönyvben Wolf Tamás írta: „A kiállítások közül a legjobban a képzőművészeti kiállítás sikerült, de nagy érdeklődést keltett a terménykiállítás is. A képzőművészeti

kiállításra négy termet foglaltak le a Kollégium épületében. Itt voltak megtalálhatók a megjelent székely festők művei: NAGY Imre 8, GYÁRFÁS Endre 3, PÁLFFY Mária 3, KÁSÁS Ernő 7... képpel jelent meg. A kiállítást vásárral kötötték egybe.” Gyimesy Kásás Ernő mind a hát képét eladta, ezzel segítette anyagilag a múzeumot. Az elnyert aranyérem és első házassága után az Amerikai Egyesült Államokban újabb sikerek várták, két pályázatot nyert: egyiket az kelet-chicagói önkormányzattól, a másikat az indianapolisi Art Institute-tól. A *Mit adott a könyv az emberiségnek* című, olajfestékekkel vászonra festett, tizenkét méter hosszú freskótervével vett részt a chicagói világkiállítás (1933–1934) General Building Csarnokában. Több tízezren csodálhatták meg a gyönyörű képet, amin a művész és édesapja is szerepet kapott: apja volt az idős tudós a földgömbbel, ő maga pedig a rádióbemondó. Ezt az időszakot megelőzően ugyanis a művész rádióbemondó volt a chicagói magyar rádiónál, és újságíróként is tevékenykedett. Másik nagy méretű festménye a *Justicia* című kép volt. Mindkettő átkerült Kelet-Chicagóba, egyik az ottani könyvtárban van ma is, a *Justicia* pedig a helyi bíróság épületét díszítette.³

Gyimesy Kásás Ernő 1929 és 1934 között Budapesten élt és dolgozott. Egy 1931. évi kiállításáról Kézdi Kovács László írt elismerően a *Székely Nép* 1931. december 24-ei, karácsonyi számában: „Kásás Ernő kiállítása. Mostani műterem-kiállításán »A szépség diadala« című vászna a legértékesebb. A mester édesanyjáról és feleségéről festett jó képmások kiváló portréfestőnek mutatják be. A Székelyföldön, különösen Sepsiszentgyörgy vidékén festett friss tejképei (Olt-menti részletek – falusi házak és udvarok, kerek kút), a nagybacioni templom és a régi temető, a pesti vázlatai közül a Silos telep égése, s különféle figurális vázlatok élénkítik meg a tárlat anyagát. A művész egyébként rendes munkatársa az amerikai magyar lapoknak is, irodalmi munkásságát is fejt ki.”

Az előbb említett chicagói kiállításról így számolt be 1935. február 22-i számában a *Pesti Hírlap*: „Magyar festőművész sikere Amerikában. Chicagóból írják: Most leplezték le East Chicagóban Kásás Ernő, az Amerikában élő kiváló magyar festőművész »Mit adott a könyv az emberiségnek?« című, már méreteiben is hatalmas (körülbelül 12 méter hosszú és 2 méter magas) festményét, amelyet az amerikai Indiana állam rendelésére készített. A kép megelőzően – a chicagói

világkiállításakor – több hónapon át a General Exhibition building-ben volt kiállítva – amiről annak idején a *Pesti Hírlap* már megemlékezett – és rengeteg ember tekintette meg. A leleplezési ünnepély fényes keretek között zajlott le és azon Medgyessy László chicagói magyar konzullal az élen részt vettek az összes magyar egyesületek, továbbá a Chicagói társadalmi és kultúrszervezetek. Az állam nevében Wilbur D. Peat vette át a képet és gratulált a magyar művésznak nagy sikerű alkotásához. A leleplezési ünnepély után többszáz terítékes bankettet rendeztek Kásás Ernő tiszteletére.”

...az Amerikai Egyesült Államokban újabb sikerek várták, két pályázatot nyert: egyiket az kelet-chicagói önkormányzattól, a másikat az indianapolisi Art Institute-tól.

Keserves idők jöttek, 1935-öt írunk. Miután egy gyermeket kimentett a vízből, a mester megsérült, és nem tudott tovább festeni, így hazatért Budapestre, újságírónak állt. Korábban is művelte ezt a műfajt, amerikai élete során tudósította az amerikai *Magyar Népszavát*, és írt a *Székely Néphez* is.

A közíró Gyimesy Kásás Ernő

Lássunk néhány részletet a festőművész közírói/hírlapírói munkásságából. Gyimesy Kásás Ernő például nagy tisztelettel írt Benedek Elekéről. A *Székely Nép* 1930. június 5-i, 44. számában olvashatjuk ezt az érdekes feljegyzését: „Benedek Elek sírjára. Úgy érzem székely testvéreimmel és atyámfiaival szemben való kötelességemet teljesítem, mikor a Székely Nép sorai között emlékezem meg arról a találkozásról, amikor a mindenki által szeretett Elek Apó emlékkönyvembe beírt néhány sort. Őszintén mondva meglepett, midőn emléksorok helyett az alatt leírt kis verset olvashattam: »Sírfeliratom. / Jézus tanítványa voltam, /Gyermekekhez lehajoltam, / A szívemhez felemeltem, / Szeretetre így neveltem. / Bp. 1926. március 2. Benedek Elek.« Csodálatos, hogy éppen az írói jubileumának 25. évfordulóján – az Ádám Éva író nő által rendezett ünnepén – az elmúlás gondolatai jutottak

Aradiak találkozója 1940-ben. Jobb szélén a város híres szülötte, Jávor Pál színművész. Gyimesy Kásás Ernő felvétele

eszébe. Amennyiben a sírfelirat kérdése aktuális lenne, úgy az illetékeseknek szíves figyelmébe ajánlom. Budapest, 1930. május hó 27 én. Kásás Ernő.”

Kásás Ernő verset is írt a *Székely Népb*-ben a lap 50 éves jubileumára. Az újság 1932. június 2-i számában olvashatjuk: „ISTEN! // – URAM! – Teremtője az égnek, tűznek és vérnek, / Halálnak és dicsőségnek, borúnak, fénynek, / Ki adta ezernyi fiad, / Ajkunkra megszentelt szavat, zengeni: // ISTEN! – Neveddel föltámad az élet, / Szavadra meghasad az ég. / De aki benned hinni tud, / Homlokára ajkad csókja ég. // MINDENHATÓ! – Lényed titkos segedelmünk, / Szívünk szavához hangok nincsenek, / Tetteidre égnek lobog a fejünk, / Vagy igazságid porba döntenek. // LELKÜNK?: – Csöppje tengerednek, Fohászuk ? ... megtérés a jóhoz, Csodáid térdre hullatnak, Fölmagasztalnak. // SZERETETED: – Ne vond, meg tőlünk óh Uram! Jelenben, jövőben vezess, / Szenteld meg munkánk, lelkünk, testünk, / Hogy igaz, hű gyermekid lehessünk. Ámen.”

Egy másik írásában a festőművész annak az egykori osztálytársának állított emléket, akivel hegedűvel együtt adtak elő az iskolai ünnepeken zeneszámokat. Az írás a *Székely Népb* 1932. január 2-ai számában jelent meg: „A SEPSISZENTGYÖRGYI HŐS. A mi kis székely városunk mindég kivette részét a kultúrából és nem egészen véletlen, hogy rohanó izgalmas új világtörténelmet író évtizednek lapján bevéstünk három

nevet: Székely, Sepsiszentgyörgy és Bitai. (...) Nem véletlen, hogy száz és száz pilóta közül az Amerikába visszatért Magyar Sándor helyett a mi szerény Bitai Gyulánkat választották a nemzet egyik képviselőjévé az óceánrepülők világkongresszusára való kiküldötként. (...) A gép lezuhant, mint annyi más tízezer, de Endresz és Bitai örökre élni fognak minden kultúrlélekben. Elvesztésüknek fájdalma legőszintebben abban a grandiózus nemzeti gyászban nyilvánult meg, mely utolsó útjukra kísérve megadta azt végső tisztességet, melynél szebb, szomorúbb és őszintébb alig volt a magyar történelemben. Államfők, politikusok temetése lehet káprázatosabb, lehet filmre kívánczó látványosság, de mindenki halottja csak a kultúra hőse lehet faji és nemzetiségi különbség nélkül.”

Gyimesy Kásás Ernő ekkortájt tanított a Hivatásos Fényképészek Intézetében, majd tudósította a clevelandi *Szabadság*ot, főszerkesztője volt a *Magyar Fényképész* című havilapnak, és kiadói hivatali vezetőként dolgozott a *Magyar Film* című hetilap szerkesztésében. Erről előbb idézett önéletrajzi könyvében azt írja: „A politikai állásfoglalások útvesztőjében két művészeti lap szerkesztőségében kaptam helyet. Magyar Film volt az egyik, a Magyar Fényképész volt a másik, képes magazin mindkettő. A virágjában lévő amerikai angol nyelvű filmek uralták a megnagyobbodott ország szükségletét, tapasztalataim,

nyelvismeretem, a képszerkesztés módjai juttattak álláshoz. Leglényegesebb eleme volt, hogy távol lehetett maradni a politikától. Nem való az művész-embernek...”

Mindig a művészet kötötte le a figyelmét. Lelkes fotós lett, statisztikákat vezetett a híres fotóművészekről, filmszínházakról, riportokat készített figyelemreméltó személyiségekkel. Fényképmúzeumot szervezett. 1939 júliusában a *Magyar Fényképész* című lapban látott nyilvánosságot a Gyimesy Kásás Ernő által szervezendő Magyar Fénykép-Múzeum terve. A megvalósításról a *Magyar Fényképész* 1939. augusztusi lapszámában számolt be: „Megvalósult a magyar fényképmúzeum terve. A múzeum anyagát a Budapesti Fényképészek és Fényképnagyítók Ipartestületének hivatalos lapja, a Magyar Fényképész szerkesztőségébe (Bp. IV. Semsey Andor u. 5.) vagy kiadóhivatalába (Bp. VII. Erzsébet krt. 43. II.) gyűjtik össze. Felvilágosítással Gyimesy Kásás Ernő szolgál.”

**Mindig a művészet
kötötte le a figyelmét.
Lelkes fotós lett,
statisztikákat vezetett
a híres fotóművészekről,
filmszínházakról,
fényképmúzeumot
szervezett.**

De Gyimesy Kásás Ernő nemcsak magyarországi, hanem amerikai lapoknak is munkatársa volt. Ezt a *Lát-határ* egyik, 1943-beli cikkéből tudjuk meg, amelyben arról tesz említést, hogy a *Szabadság* „A legrégebb és a legnagyobb magyar lap Amerikában. Szerkesztő: Petheő Pál János, Budapesti szerkesztő: Kásás Ernő.” Ugyancsak Gyimesy írta 1937. márciusában a *Szabadság* hasábjain, hogy „Tábory Kornél az »Otthon« újságíró klubban volt alkalmam megismerni. Kutatásainak eredményét – mikor a *Szabadság* c. clevelandi napilap magyarországi szerkesztője voltam – rendelkezésemre bocsátotta, és az amerikai képtulajdonosok nevével, címével összefoglalt listának közléséhez hozzájárult. Mintegy hatvan Munkácsy-kép tulajdonos nevével 1937. márc. 6. és 7-i *Szabadság* számban közöltem, sajnos, több példány nem maradt további információhoz.” Ebből is látszik, hogy Gyimesy szerepet vállalt

Vajdahunyad ősi vára. Gyimesy Kásás Ernő rajza

az elérhető Munkácsy-képek hazahozatalában.

Gyimesy Kásás Ernő 1940-ben Jávor Pált és szüleit aradi rokonaik társaságában fotózta. Önéletrajzi könyvében írta: „Orbán Balázs már hátán egy fotográfusmasinával gyalog járta végig a székely falukat, ásvány-gyűjteménye, történelmi kutatásainak sokoldalúságait négy vaskos kötetben írta meg.”

A *Magyar Film* képes lapban *Szemközt az első magyar rendezőnővel* címmel írt Tüdős Kláráról. További írásai jelentek meg ugyanott *Machita hármasa élete*, *Stílusos fekete Karádyval a Hunniában* címmel, interjút készített Bánky Viktor rendezővel. Sport- és filmelményeiről Széffedin Sefket bejjel, a *Kalotaszegi Madonna* írójával készített beszélgetést. Fényképe is megjelent a *Magyar Filmben Balogh István az új felvevőgép feltalálója forgatás előtt* címmel, és fontos munkája volt a *Filmhíradó diadalútja* című cikke is.

A *Magyar Film* 1943. július 8-i számából megtudjuk például azt, hogy: „Gyimesy Kásás Ernő, a *Magyar Film* című filmkamarai szaklap munkatársa 770 mozival számolt 1943-ban, amelyek közül 189 a területi

viSSzacsatolásoknak köszönhető: 40 felvidéki, 15 kárpátaljai, 40 észak-erdélyi és 89 délvidéki mozi kapcsolódott be az országos hálózatba. Megálapítható, hogy a Magyar Világhíradó nézőinek száma többszörösen felülmúlja legnagyobb példányszámban megjelenő magyar napilapok olvasóinak számát. Szerkesztése felelősségteljes munkát jelent.”

A háborús időszak idején hazafias viselkedéséért megkapta a nemzetvédelmi kereszt kitüntetést, majd a kommunista uralom kezdetén valaki feljelentette nem létező jogi fogalom alapján, de – többek között ezért is – felmentették.

Amerikai pályán

A továbbiakban lássuk, hogyan alakult Gyimesy Kásás Ernő pályája, főleg annak amerikai szakasza. Ekkortájt amerikai-erdélyi felesége, Kelemen Erzsébet betegsége miatt már visszautazott az Egyesült Államokban élő szüleihez, de az orvosok már nem tudtak rajta segíteni. A háború miatt a közviszonyok nagyon leromlottak. Az ország

helyreállítására ment el minden pénz, a lapok megritkultak, festményeket senki sem vásárolt. Második feleségével, Szigetváry Eszterrel ebben az időszakban házasodtak össze, aki egész életében hű segítőtársa volt. Gyimesy Kásás Ernő az 1950-es évek elejéig segédmunkás volt, majd dekorációs munkát végzett a budapesti divatcsarnokban, később visszatért a festészethez. Én, édesapám közvetítésével 1955–56-ban kerültem hozzá rajzolás és festés tanulni.

1956-ban disszidált, és már ez év decemberében megszervezte az Egyesült Államokból a segélyszolgálatot. Mi is kaptunk tőle segélycsomagot. Kiépítette a kapcsolatokat az Egyesült Államokban élő honfitársakkal. Bostonba került, tanított a Fairleigh Dickinson Egyetemen, majd New Yorkban telepedett le. 1964-ben alapítója és ügyvezető elnöke lett a Külföldi Magyar Képzőművészek Világszövetségének. 1969-ben – a még ma is sikeresen működő, rangos – Árpád Akadémia aranyérmét nyerte, és megválasztották az akadémia képzőművészeti osztályának elnökévé. Ugyanakkor Wass Albert lett az irodalmi osztály vezetője, később a tudományok osztályának elnöke pedig Sellye János, a stressz kutatójaként világhíressé vált orvosprofesszor. Gyimesy Kásás ezt a tisztségét 1986-ig töltötte be. Mind a két társaság kiállításait ő szervezte és rendezte: Clevelandben évente az Árpád Akadémiáét, mintegy húsz éven keresztül, pedig a világszövetség kiállításait a jelentős évfordulókon New Yorkban, Los Angelesben, Philadelphiában, Washingtonban, Torontóban, Münchenben és Monacóban.

**1956-ban disszidált,
és már ez év
decemberében
megszervezte az
Egyesült Államokból
a segélyszolgálatot.
Kiépítette a kapcsolatokat
az Egyesült Államokban
élő honfitársakkal.**

Részt vett a New York-i Magyar Ház létrehozásában, és itt tartotta meg az első Magyar Könyvnapot.

Gyimesy Kásás Ernő amerikai tevékenységét fémjelzi a *Katolikus Magyarok Vasárnapja* 1971. április 11-i számában olvasható írás: „A Magyar Könyvtár

Justicia (Forgive Us Our Trespasses, 1930), 2440x3350 mm, olaj-vászon. Gyimesy Kásás Ernő festménye

és Történelmi Társulat vezetőségének megbízásából, mint annak igazgatója, Gyimesy Kásás Ernő jelenti, hogy felvetett gondolata szerint megrendezik az első magyar könyvnapot New Yorkban. Jelenti azt is, hogy mivel mint a Külföldi Magyar Képzőművészek Világszövetségének elnöke egy évtized óta élvezte a sajtó támogatását, az eredeti javaslatát kiegészítette azzal, hogy a könyvek sorába a külföldi magyar sajtótermékek is helyet foglalhassanak.”

Mindenhol nagy sikerrel szerepelt, 40–75 művész részvételével rendezett kiállításainak nézőszáma a kezdeti pár száz után már 5000–70 000 látogatót vonzott. Polgármesterek, művészeti vezetők emléklapokkal, díszermékkal köszönték meg a rendezvényeit, sőt még az 1981-es kiállítás alkalmából Ronald Reagan elnök, illetve felesége, Nancy asszony is küldött egy köszönő levelet a művészeknek.

Egy újabb, torontói tárlatról 1977. május 7-i számában a *New York-i Magyar Élet* így számolt be: „Van emigrációs magyar kultúra! – amelynek vérkeringésébe be kell kapcsolódnia annak, aki magyarságát meg akarja őrizni itt a szétszórtságban. Erről tanúskodott az április 15–17. között, Torontóban, a Magyar Kultúrközpontban megrendezett Képzőművészeti Világkiállítás, amelyet a Külföldi Magyar Művészek Szövetsége, élén annak elnökével, Gyimesy Kásás Ernővel szervezett meg. A legtöbb képet Gyimesy Kásás Ernő állította ki, aki az egész kiállítás lelkes,

áldozatos rendezője, lelke volt. »Jubileumi kiállítás« volt ez, hiszen a most 75 éves születésnapját ünneplő művész életművében gyönyörködhattunk. Igazi emigrációs művész Gyimesy Kásás, akinek képeiben az illyési »ötágú síp« hangja szólal meg: az elhagyott otthon, Erdély, Felvidék, Délvidék és a nagyvilágban szétszórta magyarsága élete. Elég ennek bizonyítására néhány képe címét felsorolnunk: »A budavári Színház utca 27.«, »Sepsiszentgyörgyi vártemplom«, »Kárpátok ormán«, »Pap-sziget a Dunán«, »A New York-i Brooklyn Bridgetown«.

**...öt földrészen élő
mintegy 983 művész
adatait gyűjtötték egybe.
Ebből külföldön élő,
nyilvántartott magyar
művész 550 volt –
Erdélyből 175.**

1977-ben, szerzőtársával, Könnyű L. Lászlóval megírták *A külföldi magyar hivatásos képzőművészek* című, nagy jelentőségű lexikont. Az 1982. évi budapesti, *Tisztelet a szülőföldnek* című kiállításon pedig nagy szolgálatot tett a magyar képzőművészeti életnek. Az anyaországon kívül élő képzőművészeink munkásságáról szóló lexikonnal reálisan mérték fel alkotóink

emigrációban betöltött szerepét. A magyar nyelvű könyvben (az angol nyelvű kiadás ettől eltér – T. Cs. B.) öt földrészen élő mintegy 983 művész adatait gyűjtötték egybe. Ebből külföldön élő, nyilvántartott magyar művész 550 volt – Erdélyből 175 –, közülük 429 fő volt az egyesület tagja. Dr. Szabó Lilla művészettörténész *Külön világban és külön időben* című könyvében úgy értékelte, hogy az 1977-ben megjelent lexikon „nagy szolgálatot tett az ügynek”. Ugyanő írta az 1982. évi budapesti *Tisztelet a szülőföldnek* című kiállításról, hogy „Gyimesy Kásás Ernő festőművész a Külföldi Magyar Képzőművészek Világszövetsége elnökének törekvése és elhivatottsága nélkül valószínűleg a képzőművészetünk szertegurult gyöngyszemeit is nehezen találánánk.”

Újra itthon

Mély nyomott hagyott a művészen az 1978-as év, amikor hazatért Sepsiszentgyörgyre. Erről idézett önéletrajzi könyvében így ír: „E könyv beszámolóját a Székelyföld említésével kezdettem. A szülőföld huszonöt év távolából mindnyájunkban megszólal, ha az öregedés ránk köszönt. Hol az útlevel, hol a vízum hiányoztak. A világ megcserélte arcukat. Alkalmazkodni is lehetett hozzá. Népünk nyelve, szokásai lényegében megmaradtak, ha az idő alkalmazkodást kívánt is. Hegyeink se változtak, a Nemere se fújta másként a szelet. A szív hazavágyik, nincs ebben szégyenleni való se. Sepsiszentgyörgy hazahívott. Több művésszel hasonlóan nem mehettem üres kézzel. A Székely Nemzeti Múzeum két termét följajánlották, illet megöltenem festményeimmel. Ezt tették Finta Sándor, Vasarely, Domján, Szász Endre, ki-ki saját városában. A szülőföld nevét meg lehet változtatni, a város marad Székely.

Dallal fogadtak, miért is változtatták rajta:

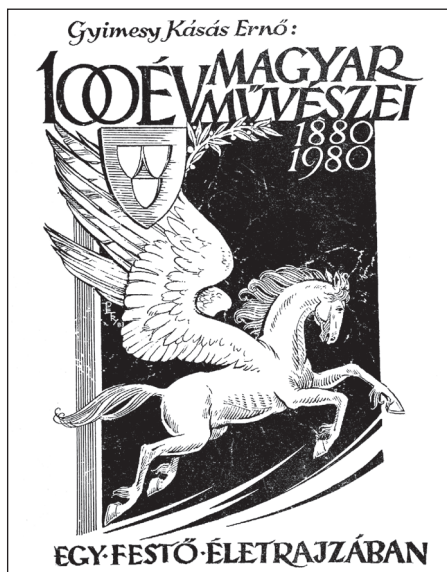
KÖSZÖNTŐ DAL Gyimesy Kásás Ernőnek. Előadta: Benedek Gyula, dalénekes, 1978. augusztus 7. Kiállítás megnyitóján. // Bálványosvár csonka tornyán van egy öreg holló, / Sokfelé járt, sokat látott, gondolkozik, hol jó? / Volt már messze országokban, sok szép torony ormán / De a legszebb mégis Bálványosvár régi ócska tornyán // Bálványosvár torony alján szomorú hír járta, / Messzire szállt a gazdája és a torony árva. / Nincsen aki más országról sok szép regét mondjon, / S nincsen aki azt meséli mindenütt szép, de A legszebb itthon.//”

Gyimesy Kásás Ernő és Könnnyű László

KÜLFÖLDI MAGYAR
HIVATÁSOS KÉPZŐMŰVÉSZEK

A Székely Nemzeti – akkori nevén: Kovászna Megyei – Múzeumban rendezett kiállítás megnyitó ünnepségén dr. Székely Zoltán igazgató köszöntötte. A múzeumnak ajándékozott tizenöt képet, ezek ma is ott láthatók a korábban adományozott festményeivel együtt. Meglátogatta a régi ismerősöket, szülei és Benedek Elek sírját is felkereste.

Gyimesy Kásás Ernő erdélyi útjáról 1978. november 25-i számában a *New York-i Magyar Élet* is beszámolt, dr. Székely Zoltánt idézve: „Egyetlen egy dolgot akarok csak kiemelni, a hazai témákat, amiket megörökített a művész, azt a nosztalgiát, ami egész életén végig kísértte, a hazai benyomásokat, tájakat nem tudta elfelejteni, mindig erdélyi maradt. Ez indította az idős művészt, hogy élete alkonyán Sepsiszentgyörgy városának, mely ifjúvá nevelte, a múzeumnak adományozza 15 alkotását. Ezzel fejezve ki a város, az Alma Mater és az ehhez kötődő múzeumhoz való ragaszkodását.”

Újra Amerikában

A diaszpórában kifejtett közéleti munkásságáért az Árpád Szövetség 1980-ban a nagy arany Árpád-csillaggal tüntette ki Gyimesy Kásás Ernőt.

A fennebb említett, *100 év egy festő életrajzában 1880–1980* című önéletrajzi könyvét a művész 1983-ban saját kiadásban jelentette meg. A könyv „előljáró beszédét” Szathmáry Lajos író, műgyűjtő írta, ebből idéznék egy részletet, amely a Gyimesy életpályájának mintegy lényegeként is értékelhető: „A norwalki kiállítás főrendezője GYIMESY KÁSÁS ERNŐ volt. Két ember volt

Ő, nem egy: Don Quijote és Sancho Pancha. A lanyha lelkesedés szürke gebéjén a magyar széthúzás szélmalmai ellen harcolt lovagi-gálánsan és ugyanakkor számárháton döcögő szolgaként cipelte a szobrokat, képeket, a mások szobrait, a mások képeit a kiállításra. (...) Azt mondja egy erdélyi legenda, hogy a gyimesi havasokban az öreg székelyek minden évben egyszer titokban kisurrannak a fenyvesbe baltával a vállukon, kiválasztanak egy alkalmas kivágni való fát, megköpi a markukat és nekiállnak egyedül, magányosan, társak nélkül, segítség nélkül a fadöntésnek. Nagy fába vágják a fejszét. Így próbálják ki önmagukat, hogy van-e még vér elég az ereken, van-e még elég izom, elég ín, elég erősek-e még a csontok, viszik-e még az agy parancsát gyorsan, ügyesen az idegekbe, az idegekbe, az idegekbe. (...) De sokszor láttam őt az elmúlt több mint 25 év alatt ebben a kettős szerepben. Ebben a két hálátlan szerepben! Álmodozó lovagja maradt a magyar művészetnek világszerte 25 éven át, és zsákhordó szolgája a mások érvényesülésének.”

Felesége 1984-ben bekövetkezett halála után a művész lelkileg összetört, aktivitása leromlott. Az Árpád Akadémia munkájában kevesebb részt vállalt, segítőtársa, Kúr Csaba vette át a kiállítások rendezését.

Gyimesy Kásás Ernő utolsó ismert szereplése egy kelet-chicagói emlékkiállítás volt *Of manuscripts and murals: An exhibit of a Library's History and its Art* címmel 1989. április 15. és május 1. között. Az emlékkiállításról a következőképpen írtak: „A Robert A. Pastrick Branch könyvtárban lévő Kásás falfestménye tele van szimbolizmussal:

az 1930-as évek kelet-chicagói lakosai divatos, modern és klasszikus ruhákat viselő modellek formájában jelenítették meg a művészetet, tudományt, zenét, tanulást és szépséget. A könyvtár arra hivatott, hogy garantálja a társadalmunkat képező minden ember részére a szabadságot, hogy mindenki egy cenzúrázatlan és akadálymentes, korlátolatlan úton juthasson információs anyagokhoz. Ebben a szellemben avatjuk újra az 55 éves falfestményt, ami megtestesíti azt a vágyakozást, hogy megtaláljuk az önkifejezést a szabadság légkörében – egy másik fél évszázadra (és még többre) – szabad társadalmakat építsünk a szabad közkönyvtárak szilárd alapjain.

A Public Relations, Office, Maintenance és Archivum az East Chicago Public Library könyvtár munkatársai is elismerték az idő és a tehetség felbecsülhetetlen részét a »Centennial Exhibit Series« előkészítésében. Boldog születésnapot, Kásás Ernő, és sok örömteli visszatérést!

„Álmodozó lovagja
maradt a magyar
művészetnek világszerte
25 éven át, és zsákhordó
szolgája a mások
érvényesülésének.”

Az East Chicago Public Library igazgatója, Theodore D. Mason.”

Somogyi Ferenc, az Árpád Akadémia főtárháza és a Magyar Találkozó kiadványok szerkesztője találóan fogalmazta meg Gyimesy Kásás Ernő önéletrajzi könyvéről írt ismertetésében: „Soha sem a maga egyéni sikerét hangsúlyozza, hanem a magyar képzőművészek tehetségének egyetemes érvényesülését és hatását mutatja be”, továbbá „párját ritkító közösségi szolgálatával a szerző egész életén át kimondott magyar küldetést teljesített.”

Gyimesy Kásás Ernő New Yorkban halt meg 1994 júniusában. Halálának időpontja, sírhelye és örökösei ismeretlenek. Felesége korábban elhunyt, gyermekük nem volt.

Jegyzetek

- 1 www.radixindex.com
- 2 Ozsdola Erika: *Helykereső. Magyar Idők Lugas című melléklete*, 2018. július 21., 12. o.
- 3 Forrás: <https://www.ecpl.org/page1/page50/index.php>

Tasnádi újságok a 19–20. századforduló idején

A városiasodást meghatározó legfontosabb mozgatóerő a helyi értelmiség tevékenysége volt, hogy fokozatosan növeljék a lakosság kulturális színvonalát.

A 19. század végén a közel négyezer lakosú Tasnád nagyközség járási székhely volt az újonnan alakult Szilágy vármegye nyugati peremén. A középkori „oppidum”, valamint az 1879-ig rendezett tanácsú város több száz éves patinás történetének legragyogóbb lapjait ekkorra már rég elhomályosította a mindent felőrlő idő múlása.¹ Az új szilágysági megyeszékhelyhez, Zilahhoz ekkor még csak laza szálak fűzték, és részben gravitált a közeli Nagykárolyhoz is, amelytől a vármegye szegélyét jelölő, mocsaras Ér-völgye nemcsak természetes, hanem adminisztratív határral is elválasztotta. Bár ekkor már létezett a vasúti összeköttetés is – igaz, az utazás néha két órát is igénybe vett –, a Károlyi grófok védőszárnya alatt vármegyeszékhellyé előlépett Nagykároly fejlődése sokkal szélesebb skálán mozgott, mint a háromszor kisebb lélekszámú Szilágy megyei járási székhelyé. Igaz, működött itt fősolgabírói hivatal, járásbíróóság, adóhivatal, két kaszinó, takarékpénztár, tűzoltóegylet és daloskör is, ami egy szűk értelmiségi réteg jelenlétét igényelte, de ekkor még Tasnádnak sem gimnáziuma, sem nyomdája nem volt, színháza pedig később sem lett.

A városiasodást meghatározó legfontosabb mozgatóerő a helyi értelmiség tevékenysége volt, amelyben fontos szerep jutott annak, hogy fokozatosan növeljék a lakosság kulturális színvonalát. Ebben döntő tényező volt az, hogy az olvasás széleskörűen elterjedt, amelynek céljából itt könyvtárak és olvasóköri alakultak. Hamarosan Tasnádon is szerephez jutott a helyi újság is. Bár ennek beindítása nem csupán

elhatározás kérdése volt, hiszen a sikeres munka biztosításához képzett szerkesztő, kiadóhivatal és nyomda kellett, továbbá az olvasótábor biztosítása is alapvető követelmény volt. Mivel Tasnádon a vállalkozókedvben nem volt hiány, a 19. század végén és a 20. század elején végül négy újság is napvilágot látott. A siker kulcsa pedig a helyi, aránylag kis számú értelmiség kreatív erejében keresendő. Bár az első három lap élettartalma kérészerűtűnek bizonyult, a negyedik több mint egy évtizedig látta el megfelelő híryanaggal a városiasodás útjára lépett Tasnádot. Ezek hasábjain olyan családneveket találunk, mint Nóti, Bíró, Keresztessy, no és Ady, amelyek időközben messze túlszárnyalták az Alföld és dombvidék találkozásánál épült kisváros határát.

Az említett négy tasnádi újság több számát a budapesti Országos Széchényi Könyvtár őrzi, de teljes kollekció sajnos sehol nem maradt fenn. Így a még fennmaradt számok alapján kronológiai sorrendben mutatom be ezeket a ma már ritkaságszámba sorolható kiadványokat, teret szentelve azon személyek munkájának is, akik lehetővé tették ezek megjelenését.

Tasnád. Társadalmi, szépirodalmi és vegyes tartalmú hetilap. Az első szám 1887. február 28-án jelent meg; ennek az évfolyamnak a példányai nem maradtak fenn. A ma ismert első számot 1888. január 4-én (II. évfolyam, 1. szám) nyomtatták, míg az utolsó 1890. december 25-én (IV. évfolyam, 39. szám) készült. Terjedelme: 4 oldal. Megjelent minden szombaton. Szerkesztő és laptulajdonos: Robl Vilmos. Főmunkatárs:

II. ÉVF. LYAM.

Tasnád, 1905. március hó. 5.

2. 5

Tasnád és Környéke

TÁRSADALMI HETI LAP, MEGJELNIK MINDEN VASÁRNAP.

TASNÁD.

Társadalmi, szépirodalmi s vegyestartalmu hetilap.

Megjelen minden szombaton

A lap szerkesztői részét illető közlemények, előfizetési díjak, hirdetések, a szerkesztő s kiadóhivatalhoz czimzendők Tasnádra Sós-ut 37. szám.

Hirjeltet elfogad N.-Károlyban if. Róth Károly nyomdatulajdonos. Levelek csak bérmentve fogadtatnak el.

ELŐFIZETÉSI DÍJAK: egész évre 4 frt, fél évre 2 frt, negyed évre 1 frt. Községeknek és tanulóknak egész évre 3 frt.

Egyes szám ára 10 kr.

Nevelési, vagy álnév alatt érkezett közlemények figyelmen kívül hagyatnak. Kéziratok vissza nem adatnak.

HIRDETESEK
Tudományos áron közöltetnek. Bírósági árverési hirdetések díjával bélyeggel és tanúlappal együtt 2 frt 50 kr.

Nyitlétór usza 20 kr.

Bélyegdíj minden egyes betűtáknál, egy a hirdetések, mint a nyitlétór 30 kr.

Léderer Zsigmond. A szerkesztőség Tasnádon a Sós utca, 37. szám alatt volt. A lap első ismert számától kezdve egészen 1888. augusztus 4-ig ifj. Róth Károly nagykárolyi nyomdájában készült; majd a további példányok az említett év december 23-ig Molnár János tipográfijában, Szatmáron. Végül pedig 1889. január 9-től Seper Kajetán nagykárolyi nyomdájában készítették, amelynek a tulajdonosa a lap szerkesztésében is besegített.

Arról, hogy egy ilyen vidéki újság beindítása milyen kockázattal járt, e lap 1888. évi első számában a következőket olvashatjuk: „Meghánytuk-vetettük elménkben a jövőt; nem fűztünk ahhoz vérmes reményeket; lehet hogy más tanulságot merítve a múltból; nem is kockáztatta volna meg előlről kezdeni a harcot, melynek jutalmazására ritkán terem babér. Bizalmunk volt e város és vidéke nagyon jól ismert közönségében. Bízunk abban, hogy nem vonja meg a becsületes munkától a támogatást a jövőben sem. E bizalom e remény él most is szívünkben, midőn a »Tasnád«-nak első számát kibocsájtjuk”.²

Az újság hasábjain rendszeresen jelentek meg a helyi beszámolók és a nagyvilág hírei mellett irodalmi alkotások (versek, novellák), amelyeket rendszerint reklámok követtek. Központi és visszatérő téma a népkönyvtárak jelentőségének méltatása. A szerkesztőről, Robl Vilmosról megjegyzendő, hogy egy önálló kötetet is kiadott *Részvétharangok (Alkalmi búcsúztató énekek gyűjteménye)* címmel, amely 1890-ben jelent meg Munkácson.³

Az első tasnádi újság megszűnése idején alakult meg a helyi Részvény-nyomda.⁴ Az eredetileg Szongott Jakab igazgató által vezetett tipográfia működéséről nem maradtak fenn

adatok, ellentétben a szintén ebben az időben – pontosabban 1891-ben – alakult Turóczy Zsigmond-féle nyomdáról, amelyről tudjuk, hogy a második helyi lapot jelentette meg.

Tasnád és Vidéke. Társadalmi, szépirodalmi és vegyes tartalmú hetilap, indult 1891. február 7-én (I. évfolyam, 1. szám); az utolsó ismert 20. szám ez év augusztusi dátummal készült. A lap felelős szerkesztője G. Diószeghy Mór. A szerkesztőség a helyi református paplakban működött. Szerkesztőségi tagok: Bartha Dezső, Hunyadi Domokos és Mihály Károly. A Turóczy Zsigmond nyomdája Tasnádon a Szent-János utcában özvegy Ábrahám Bálintné házában működött. Ennek az újságnak Turóczy egyben kiadója és tulajdonosa is volt. Az utolsó augusztusi szám a *Tasnád-vidéki Gazda Kör hivatalos lapja* alcímmel jelent meg.

A lap felelős szerkesztője, Giczey Diószeghy Mór (1857–1907) a szilágysági Péleiben született, Zilahon végezte a gimnáziumot, majd a nagygyedi Bethlen Gábor Kollégiumban négy évig tanult. Itt 1882-ben papi vizsgát tett, majd 1883-tól lelkészként Érkáváson szolgált. Már az említett évtől irodalmi jellegű írásokat közölt nagykárolyi, zilahi és budapesti lapokban is. Önálló kötete: *Ismerősök (elbeszélés és rajz)* címmel, Zilahon jelent meg 1890-ben.⁵ Diószeghy 24 év szolgálat után, 49 évesen hunyt el, majd 1907. március 17-én temették el az érkávási temetőbe.⁶

Jóllehet Tasnádon is színvonalas újságot szerkesztett, ez mégis csak egy félévig jelent meg. Mint az utolsó, augusztus 2-i számból értesülünk, a lap kiadása már korábban is szünetelt. Időközben a szerkesztők is felmondtak. Ennek ellenére Turóczy azt ígérte, hogy az újonnan beszerzett gyorsajtóval Tasnádon szándékozik folytatni

a munkát.⁷ Rövidesen mégis másként döntött, és áttette székhelyét Nagykarolyba, ahol 1892 márciusában megkezdte a *Nagykárolyi Független Hírlap* nyomtatását.⁸

A következő – harmadik – helyi újság másfél évtizeddel később, 1905-ben jelent meg. A *Tasnád és Környéke* című társadalmi hetilap Lövinger Lipót újonnan alakult helyi nyomdájából jutott el az olvasókhoz minden vasárnap. A lap felelős szerkesztője L. Kiss Zoltán, míg kiadói Lövinger L. és Niszli E. voltak.

Az újság hasábjain rendszeresen jelentek meg a helyi beszámolók és a nagyvilág hírei mellett irodalmi alkotások, amelyeket rendszerint reklámok követtek.

Az újság változatos tartalmú volt; vezércikkben hívta fel a figyelmet az ipar és a kereskedelem növekvő fontosságára, de a mezőgazdasággal kapcsolatban is rendszeresen vetett fel közérdekű témákat. A nem hiányzó irodalmi rovat mellett illusztrált reklámodalt tartalmazott, sőt, néha egy melléklettel is megtoldották. Ennek ellenére a *Tasnád és Környékéből* mindössze 16 szám jelent meg, 1905 februárja és júniusa között.

A 20. század első évtizedében nemcsak Tasnád lélekszáma növekedett (mintegy ötezer személyre), hanem ezzel párhuzamosan a városiasodásnak is számos jele mutatkozott. Ezért egy színvonalas helyi újság megjelenése, egy megfelelően képzett szerkesztő iránításával szükségletté vált.

Tasnád piactere a 19–20. század fordulóján, korabeli képeslapon

A negyedik helyi lap, akárcsak az első, szintén a *Tasnád* nevet kapta, de ennek ellenére sem minősíthető a korábbi újság folytatásának, amit az a tény is alátámaszt, hogy az 1909. augusztus 1-én kiadott bevezető számot I. évfolyam, 1. számmal jelölik. A *Társadalmi hetilap*ként beharangozott újság több mint egy évtizedig jelent meg; utolsó száma (XI. évfolyam, 3. szám) 1919. január 15-én látott napvilágot. A felelős szerkesztő dr. Somogyi Endre ügyvéd volt, szerkesztősége Tasnádon, a Hosszú utcában működött. Kiadóhivatala Nagykárolyban a Jókai utca 2 sz. alatt volt, ahol a Manyák-Tóth-féle nyomda működött. Később a lap szintén a nagykárolyi Róth Zsigmond tipográfiában készült.

„A több mint egy évtizedig tartó töretlen munka a legfőbb bizonyíték arra, hogy a kitűzött célokat sikerült megvalósítani.”

A bevezető számban, amely ezeröttszáz példányban jelent meg, a szerkesztő a *Miért?* című vezércikkben a lap céljait vázolja, amelyből a következőket idézzük: „miért csinálunk lapot Tasnádon? (...) Ez a mi kis Tasnáduk, amelyhez minket a szülőföld szeretete kapcsol, a fejlődésben olyan lendületet vett, hogy ennek a forrongásnak a kialakuló új, pezsdülő életnek szolgálatában szegődni, szintén

gyönyörűség. Megérezni ennek a fejlődő helynek szükségeit, közösségének vágyait, s ezekért szót emelni, ahol kell: segíteni a társadalmi élet kialakulásán, fejlesztésén fáradozni, ez a mi célunk (...) Minden erőnkkel azon leszünk, hogy ez a kis lap, ha vidéki is, ne legyen az irodalom karikatúrája, de becsületére váljék a tollnak, mely szolgálatába szegődik.”⁹ A *Tasnád* nevű újság beindulását a helyi római katolikus egyház *Historia Domusában* is feljegyezték.¹⁰

A több mint egy évtizedig tartó töretlen munka, amely a helyi újság folyamatos megjelenését biztosította, a legfőbb bizonyíték arra, hogy a kitűzött célokat sikerült megvalósítani. Ebben kulcsszerep jutott dr. Somogyi Endrének, aki ügyvédi munkája mellett a lap felelős szerkesztői teendőit is tökéletesen ellátta. Meglepő, hogy a *Tasnád* nevű lapban rendszeresen jelentek meg Ady Endre versei, aki ekkor már nem egy vidéki poéta, hanem a „költőfejedelem” volt. Tasnádi kapcsolatainak gyökerei a zilahi gimnázium korábbi önképzőkori tevékenységében keresendők, ahol egykor az ifjú költő mellett, Somogyi Endre neve is felbukkant. Bár ők ketten irodalmi témában is néha polemizáltak, a későbbi ügyvéd már 1897-ben ezt írta Adyról: „Van nékem egy kedves collégám ott lenn a vidéken. Egy csupasz képű, borzas poéta fiú, akiből, ha ő is úgy akarja – egyéb szükségesek megvannak – nagy poéta-ember leszen egyszer”.¹¹ A kapcsolat közöttük a további években is töretlen maradt. A neves költő halála után, az 1924-ben a zilahi színházban

megtartott Ady-ünnepségen az üdvözlő beszédet Somogyi Endre, a *Szilágy-ság* felelős szerkesztője mondta.¹²

Az 1919-ig megjelenő, egykor oly népszerű *Tasnád* nevű lapnak napjainkig csak szórványos számai maradtak fenn a Budapesti Széchényi Könyvtárban, valamint egykori megjelenési helyén is.¹³

Befejezésül vázoljuk e kisvároshoz köthető, utólag napvilágot látott újságok sorát. A két világháború közötti időszakban jelent meg a *Tasnád és Vidéke* (felelős szerkesztő: Szilágyi Tráger Károly), amely másfél év után, 1931-ben szűnt meg. Ennek pótlására indult 1934-ben a *Szatmármegyei Közöny* mellékleteként a *Tasnádi Közöny*, Lévi Miklós szerkesztésében. Majd 1969 és 1977 között a helyi gimnázium *Azur* nevű, román nyelvű folyóiratának öt száma látott napvilágot. Az 1989-es politikai fordulat után két lap kiadása is kötődött Tasnádhoz. Elsőként a Rózsa Sándor szerkesztésében 1997. március 1-én induló, és három évig megjelenő *Tasnádi Újság*. Végül pedig a 2000 augusztusától beinduló, Buchmüller Ildikó által szerkesztett *Tasnádi Tükör*, amely nyolc évfolyamot ért meg. Jelenleg egyetlen Tasnádhoz köthető újság sem jelenik meg.

Jegyzetek

- Petri Mór: *Szilágy vármegye monographiája, Szilágy megye községeinek története. Tasnád*, IV. kötet, Budapest, 1902, 633. o.
- Léderer Zsigmond, Robl Vilmos: Előfizetési felhívás a *Tasnád* II. évfolyamára. *Tasnád*, 1888. január 7., II. évf., 1. sz.
- Szinnyei József: *Magyar írók élete és munkái*. XI. kötet, Hornyánszky V. Könyvnyomdája, Budapest, 1906, 1040. o.
- Könyvnyomdák. *Magyar Nyomdászok Évkönyve*. 6. évf., Budapest, 1891, 99. o.
- Szinnyei József: *i. m.*, II. kötet, 1893, 886. o.
- Diószeghy Mór gyászjelentése, 1907.
- Tasnád és Vidéke*, 1891. augusztus 2., I. évf., 20. sz.
- László Gézané – Szarka Ágota: *Szabolcs-Szatmár-Bereg megye (a történelmi Bereg, Szabolcs, Szatmár, Ugocsa és Ung vármegyék sajtóbibliográfiája)*. 1845–2000. Nyíregyháza, 2002, 202. o.
- Tasnád*. 1909. augusztus 1., I évf., 1. sz.
- Várostörténet. A római katolikus egyház története (9). *Tasnádi Tükör*, 2005. október, VI. évf., 57. sz.
- Rédey Tivadar: Ady diákkori zsenigéi Zilahon. Az első öt év repertóriumára 1897, In: *Nyugat*, 1919. február 16.–március 1., XII. évf., 4–5 sz., 304–311. o.
- Ady-ünnepségek Zilahon és Érmindszenten. In: *Nyugat*. 1924. augusztus 16. – szeptember 1., XVII. évf., 15–16. sz., 291–292. o.
- Elődeink. In: *Tasnádi Újság*, 1997. április, I. évf., 2. sz.

Levey Ferenc – Papp Annamária

Emlékezés egy hosszú életre (1.)

Erdély több mint száz éves történelmét fogja át néhai Levey Ferenc élete. Hűen tükrözi mindazt, amit a magyarság átélt ebben az időszakban. Levey Ferenc szűk két esztendővel az impériumváltás előtt, 1917. január 14-én született Besztercén, a Levey család harmadik gyermekeként. A román impérium alatt ún. premilitar, azaz katonai előkészítő kiképzésen vett részt, majd hegyivadászként szolgált a román katonaságnál. Megélte Észak-Erdély, beleértve szülővárosa, Beszterce visszacsatolását Magyarországhoz, ezt követően magyar határvadászként teljesített szolgálatot, amikor szovjet hadifogságba esett. Egy ideig a temesvári lágerben tartották foglyul, és már útnak indították az újabb transzportot a Szovjetunió, ezen belül Ukrajna tagköztársaság felé, ám csak Focşani-ig jutott el, mivel közben súlyosan megbetegedett. Állapotára való tekintettel nem szállították tovább, hiszen így már hasznavehetetlennek bizonyult, és egy idő után hazaengedték. Feri bácsi statisztikus-közgazdászként dolgozott, és vonult nyugdíjba 1979-ben. Besztercéről 1988-ban költözött Kolozsvárra, majd 2009-ben visszatelepedett szülővárosába, de ettől függetlenül rendszeresen „hazalátogatott” a kincses városba, s gyakran felkeresett a szerkesztőségben, mivel – mint vallotta – „személyazonosságim kolozsvári maradt”. Fogságba esésének történetéről Levey Ferencsel készített beszélgetésünk 1999. október 8-án jelent meg a kolozsvári *Szabadság* című napilapban. Több mint kilenc évtizedes hosszú életútját részletesebben 2011 júliusában, 95. életéhez közeledve vetette papírra, s adta át nekem azzal a felhatalmazással, hogy a „legjobb belátás” szerint publikáljam. Az eredetileg gépelt szöveget teljes terjedelmében közlöm, csupán ott igazítottam rajta, ahol azt a szerkesztési szempontok szükségessé tették, anélkül, hogy a tartalmi rész sérült volna.

Az emlékezést közlésezi: Papp Annamária

Úgy

gondolok vissza a múltra, mintha csak ma történt volna. Az első világháború második felében születtem, az elejétől kezdve életem, ifjúságom, tanulmányaim, munkám, katonaságom tele volt érdekes történetekkel, esetekkel. Voltam katonai előkészítőn (premilitar), román hegyi vadász, magyar határvadász és orosz hadifogoly. Hosszú életem során – 94 és fél éves vagyok – bejártam sok helységet, sokféle emberrel találkoztam, mint katoná és hadifogoly, jó és rossz emlékeim maradtak. Ezt próbálok kissé rendbe szedni, egybe foglalni, és a mai fiatalság tudomására hozni.

Egy élete kezdete

Egy zimankós téli napon, amikor a besztercei templom tornyában deket harangoztak, a Levey családban, mint

harmadik gyermek, egy fiú született 1917. január 14-én. Ugyanabban az évben február 18-án Ferenc névre keresztelte ifj. Vásárhelyi János református lelkipásztor, aki később Erdély püspöke lett. Mivel két nagyobb testvére volt, korán taníttatták írni, olvasni. Mire 1923-ban a református felekezeti iskolába kezdett járni, folyékonyan írt és olvasott. Itt fejezte be a hétosztályos ciklust, majd román nyelven tett abszolváló vizsgát. Mind a hét osztályt kitűnővel végezte, a záróvizsgákon költeményeket szavalt, és jutalomkönyveket kapott.

Balázs Elek igazgató-tanító azt mondta a szülőknek: „Ferit kár nem tovább tanítani”. Megadta a nagynyedi híres Bethlen-kollégium címét, a szülők írásban érdeklődtek. A feltételek olyan összeget jelentettek, mire az édesapa azt mondta: „Nem tehetem meg, hogy haton szűkölködjünk,

Levey Ferenc 2010 júniusában

és egyet tanítassunk”. Időközben még két kislány született, 1919-ben és 1921-ben. A két nagyobb testvér, Erzsike 1910-ben született, András 1914-ben. Miután András befejezte a négy elemi a református iskolában, hogy líceumba adhassák – akkor csak román és német nyelvű középiskola működött Besztercen –, eljárt a román iskola negyedik osztályába, hogy tanulja meg a nyelvet, de már az első gimnáziumban megbukott. Ezért Ferit nem írták oda, ám minisztériumi engedély kellett, hogy a németbe adják. Az akkori tanügyi minisztérium válasza az volt: „Vagy az anyanyelvükön vagy az állam nyelvén folytathatják a kisebbségek a tanulmányaikat, de egy másik nyelven nem”.

A család ismerőse beprotezsálta Ferit az erdőigazgatóságához, mint kezdő tisztviselő gyakornokot 1932-től. Ez időtől, mint református IKE-tag kulturális műsorokban, énekkarban, tornacsapatban stb. vett részt a megye különböző községeiben: Bethlenben, Somkeréken, Tacson, Zselyken, Sajószentendrason, Magyar-nemegyén stb.

Az első világháború végén a besztercei magyarság a város keleti részén, a Sétatér és a Beszterce patak mellett – még az 1400-as évekből, a települést körülvevő kőfal egy részére – kultúrházat épített. Mivel ott egy bombatölcsér volt, a közművelődési egylet Bombardiernek nevezték el. Az épületben egy gyönyörű nagy bál- és gyűlésterem, billiárdszoba, színpad, könyvtár, sőtés, az intéző lakása stb. volt. Nagy udvara árnyékos fákkal volt tele, nyáron asztalokat helyeztek a fák alá, ahol

jól érezték magukat az odalátogatók. Volt tekepálya (kugli), raktár, pince stb. Ezt a komplexumot 1945 után az állam kisajátította, és átadta az Alimentara kereskedelmi egységnek, sok utánajárás és kérvényezés ellenére a mai napig sem kapta vissza a magyarság.

A helybéli magyarság élénk kulturális életet folytatott, gyűléseket, kultúrversenyt, amatőr színjátszó kört, hatvantagegú férfikórust szervezett, bállokat, táncmulatságokat rendezett. Abban az időben az ifjúság a szülőikkel együtt szórakozott. Az anyák elkísérték a lányukat, vigyáztak rájuk, mint gardedámok. A kolozsvári és a marosvásárhelyi magyar színház gyakran jött Beszterce opera- és operettműsorral, különböző színdarabokkal.

Minden évben megtartották a farsangi és a szüreti bált. Huss I. táncsnár tizenöt-húsz pár ifjúnak megtanított egy régi magyar palotást, amit a párok szép magyar ruhákban adtak elő. Persze, mindezek után bál volt reggelig, az idősebbek az asztalok körül fátányérost és finom borokat fogyasztottak. A szüleimmel, a testvéreimmel én is részt vettem minden műsorban, vidéki kirándulásokon, sok fénykép van mindezekről.

„1935 és 1938 között katonai előkészítőn vettem részt, ami kötelező volt minden egészséges fiatal férfinak.”

Premilitár, avagy katonai előkészítő

1935 és 1938 között katonai előkészítőn vettem részt, ami kötelező volt minden egészséges fiatal férfinak. Minden vasárnap reggel 8-tól 13 óráig egyenruhában gyakorlatokat végeztünk, menetelést, lövészetet, kivonulásokat a szomszédos falvakba, ahol az odavalósi fiatalok is csatlakoztak hozzánk. Drotleff I., egy szimpatikus százados volt a kiképző tisztünk. Valamikor 1937 nyarán kirendeltek a temetőbe, ahol exhumáltuk az első világháborús hősök földi maradványait. Szépen kialakítottuk a hősök temetői részlegét, és újratemettük őket, sírjukra beton keresztet helyeztünk el, amelyekre feltüntettük az elhunyt katonák nevét.

Még egy emlék a premilitár időkből. Egy vasárnap délután lányok, fiúk a városi korzón sétáltunk, és egyszer csak szembe jött velünk Drotleff százados. Mivel civil ruhában voltam, meghajoltam,

és köszöntem. A következő vasárnap kihívott a sorból „raportra”. Azt kérdezte, hol tanultam zsebre dugott kézzel köszönni. Büntetésből párszor körbeszaladtam a terepet, biztosan igaza volt...

A román katonaság

Ezt követően 1938. április 2-án sorozásra jelentkeztem: 180 cm magas, 75 kilós, egészséges voltam. A hegyivadászokhoz osztottak be, 1939. március 1-én kellett bevonulnom katonának. Drága Édesapám, Isten nyugosztalja, elkísért a kaszárnya kapujáig, elvette a télikabátom, a kalapom, a kesztyűm, a karórám, és felhívta a figyelmem, hogy az eskütétel nem engednek ki. Azt mondta, próbáld valakivel üzenni, ha kell valami. Bevonultam a 8-as hegyivadász kaszárnyába több más beszercei és Beszterce megyei ifjúval. A 4. gépfegyverszázadba osztottak be. Szerencsére a század törzsőrmestere, Crucieru I. a szomszédunk volt. Sose tanulta meg a nevemet, mindig Levinek szólított. Behívott a raktárba, együtt válogattuk ki a felszerelést, a mundért, a bakancsot. Délután bejött, mondván, hogy vegyem a dolgaimat, és két katona hazasegített. Szüleim és testvéreim nagyon csodálkoztak, hogy már az első nap hazajöhettek. Édesanyám kimosta a fehérneműimet, khaki gallért varrt a fehér ingre, beszegte a foszladozó lábtkeercset, a kamáslit. Reggel tisztán, rendbe szedett ruhában úgy mentem be a kaszárnyába, mint egy régi katona. Megkezdődött a kiképzés, de mivel már meg voltam szokva ezzel, nem volt nehéz. Csak a teljes felszereléssel, fegyverrel végzett hegy-mászás tűnt nehezebbnek.

Majdnem minden délután hazamentem. Mégis volt eset, amikor nem mehettem haza. Egyik ilyen este, a takarodó után, az egyik tiszt az ajtó mellé állt, és elkiáltotta magát: „Ébresztő, ruhavizit!” Mi, regruták alsóneműben, mezítláb, szépen összehajtogatott ruháinkkal a karunkon sorban elhaladtunk a tizedes előtt. Mire ő nagyot csapott „a ruhacsomagra”, és azt mondta: „Poros, piszkos, még a villanyvilágítás sem látszik a nagy portól.” Persze, a másik leoltotta a villanyt. Kiküldtek mindenkiket kitisztítani a ruhákat. A bejáratnál álló mindenkire rácsapott a derékszíjjal. Kint az udvaron ismét kitisztítottuk a ruháinkat, majd újra ellenőrzés volt. Éjjel után végre újra ágyba kerülünk. Máskor odatettek, hogy fogkefével seperjük ki az ágy alól a szemetet. Vagy ebéd alkalmával letették velünk a csajkát az étellel a földre, a katonaláda, a kuffer elé, mi pedig a ládán állva

Levey Ferenc (középen) egyéves korában szüleiével és testvéreivel 1918. március 15-én. Képek: Levey Ferenc gyűjteménye

minden kanál ételért le kellett hajoljunk, hogy kikanalazzuk a szupát, a levest.

1938. május 9-én felesküdtünk ünnepélyesen a hazára. Pár nap múlva felszereltek, mint egy-egy karácsonyfát, volt nálunk: fegyver, tölténytartó, muníció, kislapát, szurony, gázálarc, kenyér- és hátizsák, benne fehérnemű, kétszersült (zwieback), konzervek, evőeszköz, csajka, ivókulacs, és mindenek tetejébe selyemballon, közepén gombolható sátorlap, amely egyben esőköpenyként is szolgált. Így indulunk el Máramaros megyébe szolgálatra, a magyar határra.

Késő este érkeztünk meg május 20. körül Kőszegremetére (Remetea Oaşului), ahol előre elkészített szénatartóba

egy családnál szállásoltak el. Kijött egy asszony és a lánya, azt mondták: „Szegény fiúk, ki tudja, mióta gyalogolnak...” Felszerelésünket leraktuk a kútnál, és megmosakodtunk. A háziasszony megkérdezte, hogy tud-e valaki magyarul? A mi tízszemélyes rajunkban csak egyedül voltam magyar. Behívtak a lakásba, érdeklődtek, honnan jöttünk, friss tejjel, kenyérral kínáltak, aztán visszavonultam aludni. Itt is katonai gyakorlatokban, hosszú menetelésekben volt részünk. Vasárnap elmentem a református templomba istentiszteletre, több fiúval, illetve lánnyal ismerkedtem meg. Többen meghívtak, hogy szabadidőmben látogassam meg őket. Egy leányka szépen cimbalmozott, sokszor több leánnyal és fiúval is együtt szórakoztunk. Minden

vasárnap istentisztelet után hivatalos voltam ebédre. Gyulával összebarátkoztunk. Egy szombat délután utánam jött Gyula, menjek vele, több fiatal volt összegyűlve, vacsoráztunk, borozgattunk, éjfél után kerültem vissza a hálólhelyemre, nyugodtan lepihentem.

Hétfőn reggel a zászlóaljparancsnok, colonel Bălan¹ kihallgatásra hívott. Akkor tudtam meg, hogy a fiúk közül heten, akiknek be kellett volna vonulniuk katonának, átléptek a határon. Én nem tudtam semmit a szándékukról, ezt meg is mondtam a parancsnok ezredesnek. Mivel még Besztercéről ismertem, azt tanácsolta nekem, hogy minél kevesebbet érintkezsek a civilekkel, így megúsztam csupán egy alapos fejmosással. Egyik nap Crucieru törzssörmester kiadta a parancsot, hogy adjuk le a sátorlapokat. Persze, leadtam. Másnap hívatott, mondván, hogy én nem adtam le. Elkezdtek ellenőrizni a névsort, és láttuk, hogy valami furcsa név van a listán: Francus Levi. Mondom, ez én vagyok. Nem tehetek róla, hogy ilyen paraszt írnökük van. Erre lekent nekem egy hatalmas pofont, hogy merek én leparasztozni egy román tisztet...

Egy idő után valami határvillongás miatt jött a rendelet, hogy a kisebbségiekől visszaveszik a fegyvert és a muníciót. Tehát nekem is le kellett adni. Nem tudták, hogy mit csináljanak velünk. A századparancsnok hadnagy azt mondta: legyenek tisztiszolga (csicskás). Visszautasítottam, köszönöm, nem élek vele. Legyek kürtös (gornist). Ki is vittek a gyakorlótérre, ahol adtak egy trombitát. Ez sem akartam lenni. Volt két száz fiú Pintákról (Slătinița), ők jól fújták. Bele-bele fújtam, de olyan furcsán, hogy Danciu őrmester megelégedett a két száz fiúval. Mivel századunknak lovai is voltak, rám bíztak egy jól táplált, zsemlyeszínű, szép, fényes szőrű Mita nevű kancát, kantáron kellett vezetni, persze, gépfegyverrel a hátán. Soha semmi bajom nem volt vele, a csutakolást, az etetést egy bajtársam végezte el helyettem, akinek komiszkenyeret és Militar cigarettát adtam cserébe. Megjegyzem, nem dohányoztam. Kőszegremetén egy liter tej, bor vagy tojás mind egy lejbe került. Zsoldunk is egy lej volt naponta. **(Folytatjuk)**

Jegyzet

¹ Bălan, Grigore (1896–1944), román katonatiszt, ezredes, tábornok. 1944. szeptember 9-én az I. Hegyivadász Hadosztály kötelékében a Sepsiszentgyörgy környékén folytatott harcokban súlyosan megsebesült, 13-án hunyt el Sinaiaán.

Takács Gábor |

Balázs László bőrmetszetei, bőrplasztikái

„V

alamely mű észlelése a külső anyagi erők és az ember belső erői között fennálló kölcsönhatás eredménye: az ember a külső erőket saját mértéke szerint asszimilálja, rendezi és alakítja.” (Képes György)

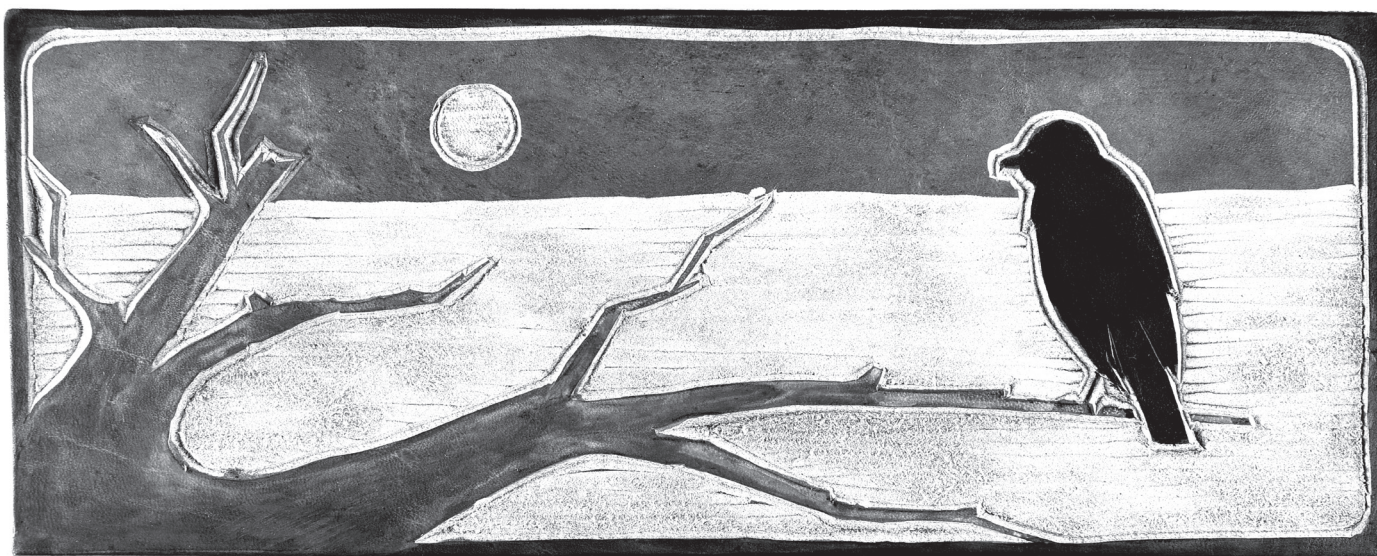
A származás, az egyéniséget formáló gyermekkori élmények, a családi hagyományok meghatározó örökséget jelentenek a képzőművészetben is.

A származás, az egyéniséget formáló gyermekkori élmények, a családi hagyományok meghatározó örökséget jelentenek a képzőművészetben is. Nincs ez másképpen Balázs László esetében sem, aki képzőművész szülők gyermekeként kerülő utakon, az iparművészetben keresztül jutott el a képzőművészetig. Sajátos műfajt művelt: a bőrplasztikát és a bőrmetszést, ami mindössze néhány évtizede épült be a köztudatba. Nagyon kevés művelője van, hazai viszonylatban rajta kívül Szekernyés Péter Márton említhető még meg. Napjainkban már a bőrplasztika és a bőrmetszet helyet követel, illetve kap magának a kiállítótermeinkben is. A bőr sajátos világa új területet jelent az iparművészet és a képzőművészet számára. Balázs László technikai, technológiai ismeretanyaga és kiváló rajzkészsége alapján szabadon mozog a bőr világában, ahol e három kategória szimbiózisának tökéletesnek kell lennie, e nélkül a kép nem nyújt maradéktalan örömet. Az évek során felgyűlt olvasmányélményei és kísérletei nyomán szervesen összeállt az ismeretanyag. Minden sejtjében érzi a bőrt, ismeri minden rejtett titkát.

Balázs László 1962-ben született Kolozsváron. Édesapja Balázs Péter festőművész, édesanyja Balázs Ibolya textilművész és egyetemi oktató. Majdnem hétéves koráig a nagyszülők nevelték Piskin (Simeria), Hunyad megyében. Akkoriban a szülőknek még nem volt rendes otthona, a Kolozsvár Társaságnak ma otthont adó helyiség szolgált műteremnek és lakásnak is.

Ez azonban akkor még csak egy padlástér volt. Édesapja, válását követően mindössze egy táskával jött el a régi lakásáról. Ilyenformán, amikor megkapta a kiutalást a műteremre, a nulláról kezdte. A helyiségnek akkor még nem voltak rendes ablakai, se padlója, egy egyszerű padlás volt csupán. Egy iparművész és az élettársa lakott benne előzőleg, akik az Iris porcelángyárban formaalkotó keramikusként dolgoztak. Amikor elhagyták az országot, és megüresedett a „lakás”, akkor utalták ki a helyiséget Balázs Péternek, ebből lett a műterem és egyben lakás is. Itt gyermeket nem lehetett nevelni, így Lászlót elküldték a nagyszüleikhez Piskire. Itt töltötte gyermekkora közel az iskola kezdéséig kisebb-nagyobb megszakításokkal. A későbbiekben sokáig visszavágyott a csendes kisvárosi környezetbe. Iskolába már Kolozsvárra került az akkori hármas számú líceumba. Ekkorra már kialakult a lakás, a hetvenes években édesapja eljárt a lakáshivatalhoz (ILL), hogy ablakokat cseréljenek, lepadlózzák, fürdőszobát alakítsanak ki stb. Amikor Kolozsvárra került, a város teljesen idegen volt számára, a barátok, ismerősök mind Piskin maradtak. Sokáig azt a házat, kertet tekintette otthonának, ahol gyermekkora töltötte. Kolozsváron a hármas számú líceumba nyolcadik osztályos koráig járhatott, amikor is az iskolát lefokozták líceumból általános iskolává. Innen átment a Báthory Líceumba, akkoriban 3-as számú matematika–fizika profilú gimnáziumba. Bár a reáltárgyak nem érdekelték, mégis sikerült felhívnia magára a figyelmet magyar irodalmi hajlamaival. Patócs Mária, kedves magyartanára több fontos feladattal bízta meg. Előadást tartott a népmese kialakulásáról, valamint 1979-ben, az iskola 400. évfordulóján rendezett ünnepségen szerepelt a tanárnőnek a Mikes

Esti csend, 2013

Kelemen leveleiből összeállított telt-házás estéjén. A 11. osztályban a matematika–fizika szűrővizsgán kiesett, és bekerült a bőripari iskolába, amit a Clujana gyár működtetett. Itt is érettségizett 1980-ban. Tanárai közül szeretettel emlékezett Simion Hegyi Margitára, aki akkor aligazgató volt. Feltűnt neki a jó képességű diák, és támogatta. Megbízta egy nagyobb munkával, egy 8x1,5 méteres pannó elkészítésével, ami a cipőiparban használt különböző technológiákat szemlélteti. Egészében véve a munka egy térplasztika benyomást keltette. Mintegy harminc évig díszítette az iskola egyik helyiségének falát, amikor az iskola megszűnt, és le is bontották. Ma már nincs oktatás a bőr- és a textiliparban. Ezután a katonaság következett. Előzetesen a tanárnője azt mondta neki, hogy amennyiben a továbbiakban a szakmában szeretne dolgozni, a segítségére lesz. A tanárnő állta a szavát, elvitte a Clujana igazgatójához, és egy szakmai próbamunka után állást kapott a cipőgyárban cipőtervezőként.

Érdekes módon a szülők nem szorgalmazták, hogy képzőművész legyen belőle. Úgy gondolták, hogy ez tőle kelletne induljon. Akkor még nem gondolt komolyan a képzőművészetre, de a gének működtek benne, elkezdett faragni, pálinkás poharakat, kelyhekbe vont be bőrrel, faragásokkal, metszésekkel díszítette őket. Az idők során egyre művesebb dolgok kerültek ki keze alól. Iparművészettel kezdte, fejlesztette magát, és eljutott az igényesebb bőrmetszésig, ami már a képzőművészet fogalmköréhez tartozik. Fejlődésében sokat segített Szekernyés Márton, aki vegyész mérnökként

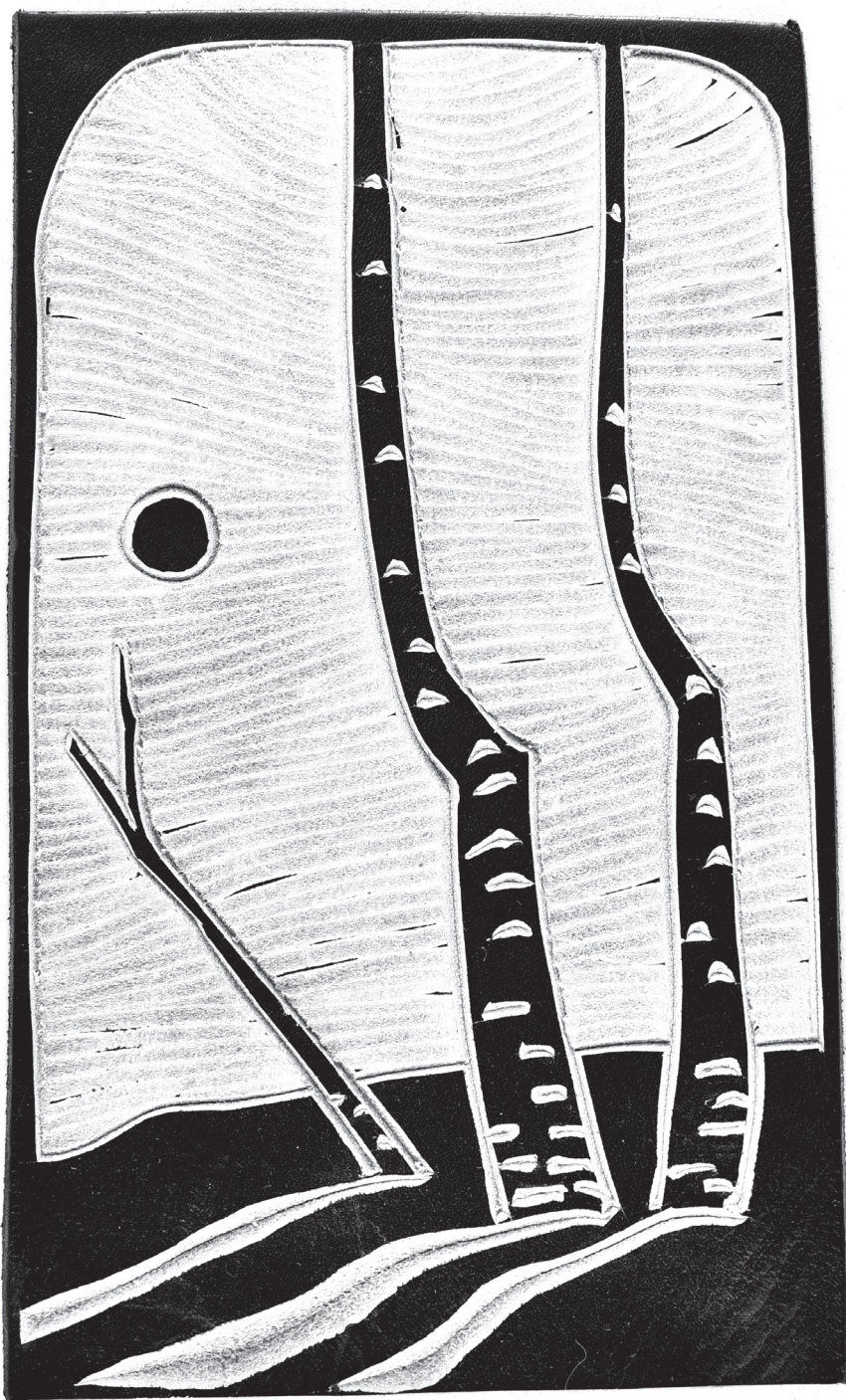
ugyancsak a gyárban dolgozott. Farkas utcai műhelyében sokféle ember dolgozott munkaidő után, és megkeresett még egy fizetést. Itt dolgozott a köszőrűgyár főmérnöke, a Kolozsvári Magyar Opera prím hegedűse, orvos is akadt a bedolgozók között. Itt is sok bőrhulladék volt, és barátjával ezeket feldolgozták. Tele voltak tervekkel, ötletekkel. A gyárban is sok volt a bőrhulladék, ezekből a rögtönzött, tenyérnyi bőrdarabokból készített ékszereket, amiket elajándékozott. Munkáiban gyakran szerepelt a kalotaszegi kapuk napkorongja, a tulipán és más növényi motívumok. Ebből lett egy kis ékszer, amit egy lánynak ajándékozott. Mikor barátja meglátta, kérte, hogy csináljon neki is egyet, amit ő is a barátnőjének ajándékozna. Így kezdődött, ilyen egyszerűen. Utána már mások is kezdték kérni ezeket a bőrből készült ékszereket. Szívesen csinálta őket, de nem tulajdonított neki nagy jelentőséget.

Lassan áttért a konkrét iparművészeti tárgytól a képre. Állandó témája volt a természet. Nem csupán a természet, hanem az, amit ő benne lát. Amikor ábrázol egy fát, egy növényt, hangot akar adni annak, amit érez, amit átél, azokról a dolgokról, amik benne élnek, amit gondol a világról. Kántor Lajos volt az, aki felismerte ezeknek a tenyérnyi metszeteknek a létfontosságát. 1998-ban meghívta kiállítani a Korunk Galériába. Ez alkalommal mintegy 120 munkával adott ízelítőt a műfaj nyújtotta lehetőségekből. Szakított a grafikai hagyományokkal, és papír helyett bőrre rajzolta műveit. Kisebb méretű, olykor geometrikus formájú bőrdarabokra metszette rajzait, majd ezeket

az esetleges formájú metszeteket fekete bársony pannóra montírozta egységesen, ízlésesen. Kiváló rajzkészsége mindenekelőtt női aktjain mutatkozik meg. Kedvelt motívuma a női haj, amely önmagában, illatában, színében, vonalvezetésében is csodálatos. Játszik ezzel a motívummal, hajsátrat készít belőle, a vállra ejti, előre ömleszti. Ezekben a finom vonalú, lírai hangnemben készült rajzokban a női test szépségének adózik. Bőrmetszeteiben a felhasznált motívumok, úgy mint a nap korongja, a bűnre csábító kígyó, az életfa, különböző indák kompozícióvá tömörülnek, hangulatok, gondolatok hordozóivá válnak.

Balázs László azok közé az alkotók közé tartozik, akiknek egyaránt fontos a forma és az üzenet egy munka elkészítésénél.

Balázs László azok közé az alkotók közé tartozik, akiknek egyaránt fontos a forma és az üzenet egy munka elkészítésénél. A témát olykor hónapokig hordozza magában, mind pap az ígét, és amikor úgy érzi, beértek, egy ültében készíti el őket. A rajzot felviszi a bőr felületére, majd biztos kézzel elvégzi a metszést. Olykor a rajzon még tud javítani, metszés közben dönti el, hogy a vonal milyen legyen: lehetőleg könnyű vékony vagy vastagabb, amennyiben ki akar hangsúlyozni valamit. A színezésben meglehetősen fukar, ezek inkább árnyalatok munkáiban.

Tavaszcvárás, 2018

Ahogy Szuszámi Zsuzsa írja kiállításának egyik katalógusába: „Balázs László életet lehel az élettelenbe”. És ez így igaz! Az ág végén ülő madár látványosan életre kel, szinte hallani örömteli énekét, hallani a patak halk csobogását, érzéklni a szellő halk susogását. Munkái nagy része lírai hangnemben készült. Valójában egy intuitív alkat. Sokat járja a természetet. Világlátása nem nevezhető pozitívnek. „Most egy jobb korban élünk ugyan,

nincs hiány semmiben, sem az élelemben, sem a fűtésben, de üres a lélek és üres a fej – mondja egy adott pillanatban. – A hatvanas években Erdélyben és világviszonylatban is nagy művek születtek a képzőművészetben és az irodalomban egyaránt. Nagy egyéniségeket láthattunk, nagy formátumú alkotókat. Most mintha ezek a dolgok nem lennének fontosak. Minden csak a pénz és a futó élvezetek utáni rohangálás. Ha most rákérdezek arra,

hogyan volt a tavalyi Nobel-díj tulajdonosa, ki tudja? Nincs jelentősége. Fiatalabb koromban nagy jelentősége volt egy kiállításnak, most viszont alig van érdeklődés iránta, és a műfajok között nincs átjárás.”

„A hatvanas években Erdélyben és világviszonylatban is nagy művek születtek a képzőművészetben és az irodalomban egyaránt.”

Jelenlegi kiállítását, a Fehér Galériában szerencsésen mutatja be Balázs László mesterségbeli fejlődését. A bejáratnál elhelyezett asztalon iparművészeti alkotásai láthatók: ékszersdoboz, pálinkás poharak bőrrel bevonva, gazdag motívumokkal díszítve, tűkörkeret stb. Egy műtárgyat többféleképpen lehet létrehozni, az, hogy mi lesz, azt csak egy dolog határozza meg: a szándék. Az iparművészet és a képzőművészet különbözik céljaiban, de egy nyelvet beszél. A kérdés az, hogy díszítő céllal, funkcionális céllal alkották, vagy pedig élnek a plasztikai nyelv lehetőségeivel: emberi érzéseket, gondolatokat akarnak kifejezni vele. A kiállított iparművészeti tárgyak szemlélésétől lassan emelkedik a tekintet a falsíkra, ahol már finom művű, lírai hangnemben fogalmazott bőrmetszetek kaptak elhelyezést, ízléses, egyforma nagyságú pannókon. Nem egy munkája csak bizonyos természettudományi, filozófiai és irodalmi ismeretek alapján közelíthető meg, mely épp az említett ismeretek alapján nyújt maradéktalan esztétikai élményt. A kipróbált értékekhez mindig hozzáad valamit saját szellemi habitusából és alkotóerejéből. Rendkívül egyszerű vonalvezetéssel gazdálkodik, kerüli a gazdag vonalháló nyújtotta kifejezés lehetőségét. Vonalak lendületével, olykor foltok hatásával sajátos elevenséget nyújt metszeteiben. Ezekben a munkákban társszerzővé avatja a szemlélőt, magához emeli és maradandó esztétikai élményben részesíti, melyben a vonal jelzéstartalma kitágul: gazdag létérzések kifejező közegévé válik. Munkái előtt a nézőnek mindenképpen több időt kell eltöltenie, hogy azok a gondolatok, képzetek, melyek őbenne bizonyos élmények alapján kialakultak,

Balázs László alkotásait László Miklós fényképezte

a nézőben is felidézzenek egy hasonló élményt. Tudja, amit Leonardo da Vinci is megfogalmazott: az a festett vagy rajzolt figura, amelyből hiányzik a dinamika, az „kétszeresen halott”. Mindenek előtt azért, mert pusztán kitaláció, és mert sem a lélek, sem a test mozgását nem mutatja. Balázs László a rá jellemző lelkiismeretességgel és pontossággal maradandó emlékművet állít a látásnak.

Állatfigurái, virágmotívumai vallo-mások a természet szeretetéről. Kedvelt motívuma a napraforgó korongja, a nád, a sás. Gólyafigurái, fészekalja gólyafiókái, fél lábon álló, békára várakozó gólyamadarak finom vonalúak. E munkák láttán első pillantásra szembetűnik a kis méret és a szokatlan anyag: a bőr. Ezeket a munkákat a magasnyomású, sokszorosító eljárással készült ex librisszel rokonítanám, mind méret, mind vonalvezetés terén. Ebben az esetben valójában maga a dúc a látvány.

Balázs László már több egyéni kiállításon adta tanújelét kiváló rajzkészségének. Munkáira a biztos vonalvezetés és a művesség jellemző. Metszeteihez

növényi kivonattal cserzett marhabőrt használ különböző árnyalatokban: zöld, szépiá, vörös színekben. Egy-egy metszetet árnyékol, színez és fényez, amivel jelentős plusz töltetet ad a munkáknak. Olykor esetleges formájú bőrdarabokra metszi rajzait, ami nem vesz fel megszokott geometriai formát – négyzetet, téglalapot, kör alakot – hanem úgy fest, mint egy anyagból eldobott, szaggatott körvonalú bőrdarab. Munkáinak nagy része nem haladja meg a 20x30 cm nagyságot. A bőrgyárban működött egy olyan részleg, ahol garnitúrákat készítettek. Ezekhez vastag, nagy zsírtartalmú bőrt használtak. A hulladékok kiváló anyagnak bizonyultak egy fajta metszethez.

Torony című munkáját édesapja születésének századik évfordulója alkalmából készítette. Ez valójában egy bőrplasztika, amit tizenötféle különböző anyagból állítanak össze, egyfajta mozaik. A lakás ablakából a rálátás a toronyra közismert témája volt édesapjának. Itt a képen letről fölfelé haladunk, egy kapualjból közelítet meg a templomot. A munka nagyobb formátumú, kb. 30x20 cm nagyságú.

Ablak című munkája 2010-ben készült, amikor csinált egy sorozatot ezekből a romanika és gótika jegyeit viselő rózsablakokból. Kör alakú formátum, régi kalotaszegi kapukon is még megtalálható motívumokkal. Az *Ivek* című munkájában a gótika íveinek állít emléket a Szent Mihály-templomban. *Kor és idő* című munkájában az idő múlását akarja érzékeltetni. A szép, római számokkal díszített óralap a 19. században készült német órákra emlékeztet. Nagyon szépen különül el a bőr természetes barna színe a metszett felülettől, ami sokkal világosabb. *Gyertyános* című munkájában a gyertyán ágas-bogas formájára épít, mely miatt előszeretettel használják kerítés, sövény kialakítására. Sajátossága, hogy gyorsan növekszik, oldalra hajt, szúrós ágakkal. *Csicsal* című munkájában a Magyarfenest körülvevő agyagos, szakadékos dombvidéket több változatban is ábrázolta. Van itt egy hegy, a Csicsal, ami olyan, mint egy lépcsős piramis. Valamikor itt volt a Jósikák családi sírboltja.

**Balázs László
már több egyéni
kiállításon adta tanújelét
kiváló rajzkészségének.
Munkáira a biztos
vonalvezetés és
a művesség jellemző.**

Egyéni kiállításai:

- 2000: Korunk Galéria, Kolozsvár
- 2000: Unitárius Galéria, Marosvásárhely
- 2007: Pécs
- 2009: Barabás Miklós Céh, Kolozsvár
- 2009: Magyar Ház, Szilágysomlyó
- 2010: A Szabók Bástyája, Kolozsvár
- 2011: Magyar Ház, Szilágycseh
- 2011: Posticum, Nagyvárad
- 2014: Rádió Galéria, Kolozsvár
- 2015: Állami Magyar Opera előcsarnoka, Kolozsvár
- 2015: Bonchidai kastély
- 2020: Teleki Magyar Ház
- 2021: Fehér Galéria, Kolozsvár

Végezetül hadd jegyezzem meg, bízom benne, hogy ez a sok lehetőséget nyújtó műfaj kihívás a fiatal művésznemzedék számára, és amennyiben követőkre talál, a sok munkával és következetességgel kitaposott keskeny ösvény idővel széles úttá terebélyesedik.

Dukrét Géza

„A múltat tiszteld a jelenben...”

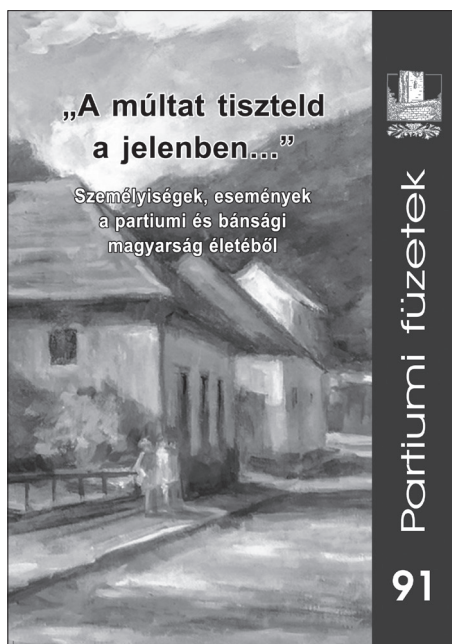
Nagyon szomorú volt számunkra a 2020-as év. De hasonlóan az idei év is – eddig. A koronavírus-járvány miatt nem tudtuk megszervezni előre megtervezett programjainkat. Elmaradtak a konferenciák, a találkozások, a baráti beszélgetések. Mivel társaságunk tagjai szétszórta élnek a Partiumban, a Bánságban, Kolozsváron és a határon kívül, a konferencia az egyedüli lehetőségünk arra, hogy találkozzunk, és jól elbeszélgessünk egymással. Ez most nem sikerült, amely mindannyiunkat nagyon megviselt. Úgy éreztem, ez meggyengíti a közösséget is. Ezért arra gondoltam, hogy alkossunk közösen valami olyat az éteren keresztül, amely összekapcsolja társaságunk gondolatvilágát. Makai Zoltán javasolta, hogy állítsunk össze egy gyűjteményes kötetet. Ez egyezett az én elképzeléseimmal, s még az ősszel felhívást intéztem a társasághoz, hogy tanulmányaikkal, cikkeikkel járuljanak hozzá egy komoly kötet összeállításához.

Nagyon sikeres volt a felkérés. Huszonegyen jelentkeztek, és küldték el írásaikat. Heten Bihar megyéből: Makai Zoltán, Dr. Szabó József, Szilágyi Andrea, Kovács Rozália, Pásztai Ottó, Wilhelm Sándor, Dukrét Géza. Négyen Aradról: Berecz Gábor, Olasz Angéla, Puskel Péter, Ujj János. Kettő Temesvárról: Szekernyés János, Tácsi Erika. Halász Péter a Gyimesekből, Wanek Ferenc Kolozsvárról, Hitter Ferenc Felsőbányáról. A határon túlról: Debreczeni-Droppán Béla, Fehér József, Csorba Csaba, Szálkai Tamás, Szendrő Dénes. Nagyon változatos írásokat küldtek be. Ezért választottuk a kötet címének: „A múltat tiszteld a jelenben...” Személyiségek, események a partiumi és bánsági magyarság életéből.* A kötet révén a 16. századtól a 19. századig terjedő

időszakból megismerkedünk Kinizsi Pál, Kazinczy Ferenc, Beöthy Ödön, Paget János, Hetényi Kovács János, Dobsa Lajos, Kölcsey Ferenc, Görgey Arthur, Klapka György, Kós Károly, a Penkert család, Bélteki Ferenc, Bogdánffy Szilárd, dr. Hoványi Gyula, dr. Makai István életével és munkásságával, akik századokon keresztül végigvezettek minket történelmünkön. De nem maradt ki a 20. század sem, megismerhetjük a helytörténetet és a hagyományápolást a kommunista rendszerben, majd ízelítőt kapunk az 1956-os eseményekből is. A változatossághoz tartozik, hogy betekintést kapunk a Sárospataki Református Kollégium, valamint Bihar vármegye levéltárába, megismerkedhetünk a gyimesi táj és nép múltjával, egy halbiológus életével, valamint szénhidrogéntelegekkel. Hitter Ferenc a Felsőbányai Művésztelepet mutatja be, és megállapítja, hogy a művészet a helytörténelem jelentős része. Az ő albumában található tizenöt reprodukciót mutat be kötetünk, a könyv borítóján is egy ilyen festmény látható.

A kötetet szerkesztette Dukrét Géza, a szöveggondozást végezte Darabont Éva. A kötet megjelenését anyagilag támogatta a Proenerg Kft., a Varadinum Kulturális Alapítvány és az RMDSZ Bihar Megyei Szervezete. A könyv a nagyváradi Litera Print nyomdában készült, Voiticsek Ilona és Voiticsek Árpád nyomdászokkal. Külön köszönet a munkájukért!

*Dukrét Géza (szerk.): „A múltat tiszteld a jelenben...” Személyiségek, események a partiumi és bánsági magyarság életéből, Partiumi füzetek 91., a Partiumi és Bánsági Műemlékvédő és Emlékhely Társaság, Nagyvárad, 2021

Lakatos-Fleisz Katalin

Valóság, mégis mese

Ha

kissé leegyszerűsítve áttekintjük a kortárs magyar gyermekirodalom mai helyzetét, a szövegek két nagy csoportját különböztethetjük meg. Az egyik csoportba a képzeletet, fikciót merészen alkalmazó, a tényszerű valósággal nem összemérhető alkotások tartoznak, amelyek sokszor meghökkentő szójátékokkal, sajátos humorral élnek. A második csoportba az olyan alkotásokat sorolhatjuk, amelyek a mindennapi realitás talaján mozognak otthonosan, és amelyekben a gyermek saját életkezdeteire ismer, esetleg saját problémáival szembesül. Az erdélyi irodalmár, meseíró Gál Andrea *Tengertánc* című kötete* az utóbbi csoportba sorolható. A fejezetekre bontott elbeszélés valójában egy nyaralás története, amikor is két család együtt indul el a tengerpartra. Konkrétan ugyan nincs kimondva, de bizonyára a román tengerpart az úti cél, ezt támasztja alá a hálókocsis utazás, valamint a később feltűnő kempingfelelős neve, Panait bácsi. Íme, egy-egy tipikus erdélyi család, de korántsem tipikus gyermekekkel.

A kisgyermek társaságában eltöltött nyaralás bizonyára minden családnak kipróbált élmény. Ilyen szempontból nemcsak a gyermekek, hanem a felnőttek is ráismerhetnek rutinos helyzetekre. Örök kérdés például, hogyha a gyermekek elunják magukat a hosszú vonatút során, a szülők mivel kössék le őket a napi komfortot nélkülöző átmeneti helyzetben. És ha már úti célunkhoz értünk, mivel töltjük el hasznosan, élményszerűen a nyaralás napjait. Ezekből a hétköznapi helyzetekből építkezik a *Tengertánc* története, ezt „öltözteti fel” lélektanilag hitelesen, kalandokat sem nélkülözve.

A több fejezetre bontott történetben semmi valószínűtlen, semmi csoda nincs. Minden teljesen valóságos, mintha meghívást kaptunk volna ennek a nyaraló családnak az életébe. Ami meglepetés, kaland, azok az emberi gesztusok, a gyermekek képzeleti, valóságot mesékké átíró tevékenysége, Pinyóke és Ferkó Panait bácsi görög

unokájával, Márkossal való megismerkedése, majd a nyaralás végén az elválásuk.

A történetnek tehát más erős tartópilléreken kell állnia, mint a kalandokat, csodákat csodákra halmozó, a fantázia szárnyalását alkalmazó szövegnek. A tömörítés, az egy mondatban felvillantott helyzetek hitelessége nyomigazán a latban, ezek azok, amiken áll vagy bukik a történet élvezhetősége. És persze a párbeszéd eleve, pörgő hatásán. Gál Andrea gyermektörténete mind a két feltételt maradéktalanul teljesíti. A szülők igazi szülők, az anya fáradhatatlanul kontrollál, hogy minden rendben legyen, a gyermekek fantáziájában megtelepedő kalóztéma vezérmotívumként vonul végig.

A gyermekirodalomban a kisgyermekkor a mese, a fantázia korlátlan burjánzásával szoktuk társítani. Azonban az egészen kicsi gyermek – a pszichológiai szakirodalom szerint – még a varázsmese felfedezése előtt a valószínű, rövid történeteket igényli. A lényeg ilyenkor a mesélés gesztusa. A szülő-gyermek intimitás megteremtése. A *Tengertánc* ennek az intim, akár esti mesélésnek ideális keretet adhat. A kisgyermek itt nem találkozik meghökkentő, ismeretlen dolgokkal, a hétköznapi dolgok megnyugtatóan veszik körül.

Ha a kötet egészéről szólunk, nem mehetünk el szó nélkül Bódi Kati valóságos, modern kereteket érzékeltető, de finoman stilizált illusztrációi mellett. A képek egy-egy kifejező gesztust, helyzetet tesznek láthatóvá, elősegítve ezzel, hogy a kisgyermek a képek által még inkább beleélje magát a történet világába. Plusz hozzádeka a képeknek, hogy pusztán csak a képek követésével is kirajzolódik egy történet, amikor is a még olvasni nem tudó gyermek a képeket öltözteti fel egy saját történettel. Ilyen értelemben szerencsés a keményfedelű borító, akár a kisgyermek egyik első képeskönyveként is megáll a lábán.

*Gál Andrea: *Tengertánc*. Koinónia Kiadó, Kolozsvár, 2019

Suba László

Kályhacsempék, székelykapuk, kazettás mennyezetek

Kályhacsempék

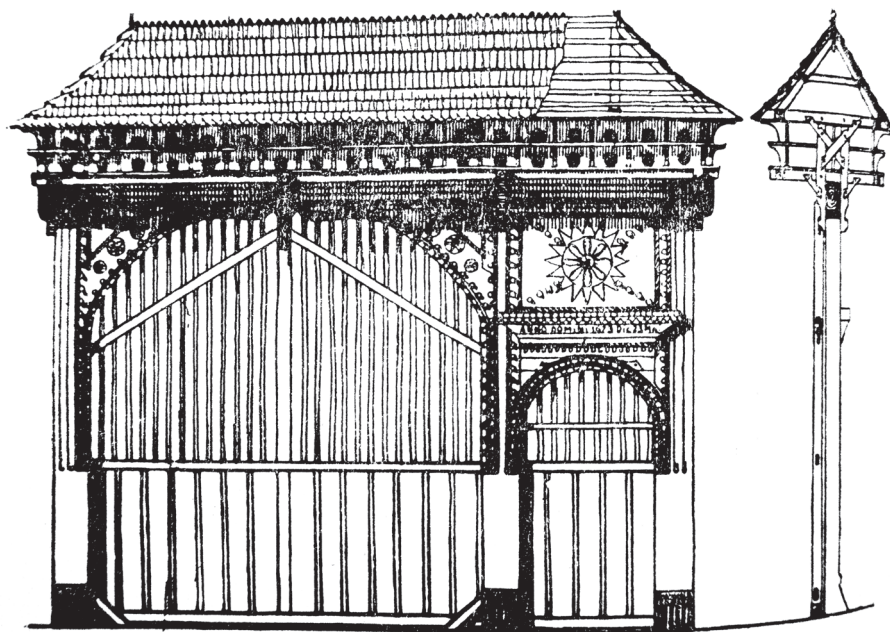
Ilyen népi alkotásokkal már ifjú koromban találkoztam, és ezeket mindig megcsodáltam. Most alkalmam volt átnézni B. Nagy Margit (1928–2007) művészettörténésznek a *Reneszánsz és barokk Erdélyben* című könyvét, amelyből értékes információkat kaptam ezek eredetére és fejlődésére vonatkozólag. Könyvében oklevelekre és helyi dokumentációra támaszkodva az erdélyi reneszánsz és barokk művészet alakulását követte a várak, kastélyok és udvarházak tanulmányozásával.

Az első kályhacsempékkel szülőfalumban találkoztam, amikor nagyanyám csempékkel kirakott kályháját vaskályhára cserélték. Ezek szerencsére

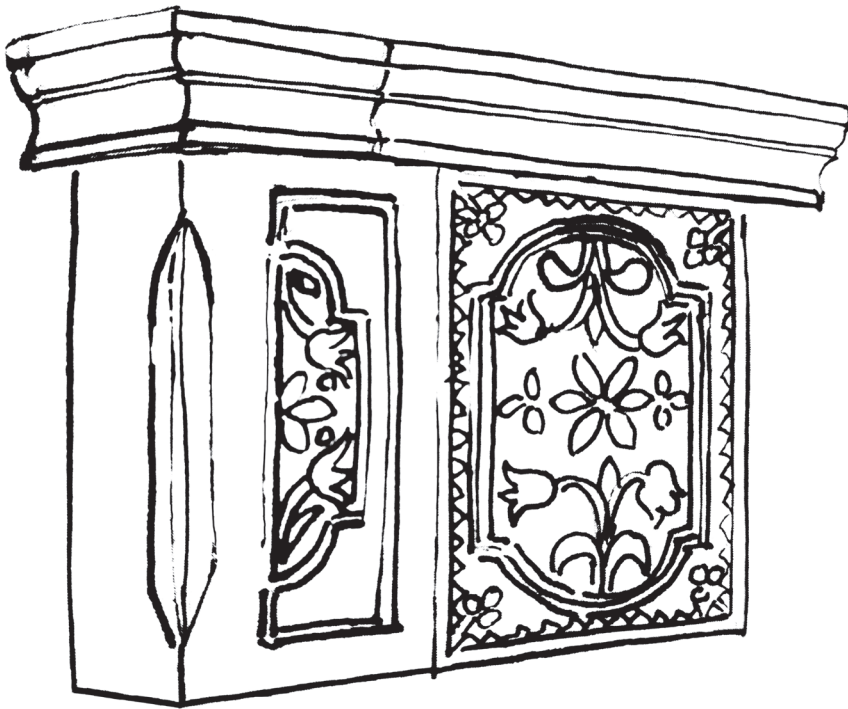
a helyi múzeumba kerültek. Színük zöld volt, stilizált virágmotívumokkal. Volt közöttük kétfejű sast ábrázoló csempe is. A kalotaszegi művésztáborban megismerkedtem a helyi mesterek csempéivel, amelyeket nagy gonddal alkottak meg. Ezekről Végh Olivér írt könyvet. Ilyen csempe még több magángyűjteményben látható. Nagyon gazdag a székelykeresztúri múzeum csempegyűjteményé is.

A kályhacsempe eredetére vonatkozólag tudjuk, hogy Mátyás király idejében hoztak olasz kályhacsempéket is. A 17. században a nyugatról jött habánokat telepítették Alvincre, akik a kályhacsempén kívül a többi fazekasrut is igen magas színvonalon művelték. Tőlük tanulhatták el az erdélyi fazekasok

Az első kályhacsempékkel
szülőfalumban
találkoztam, amikor
nagyanyám csempékkel
kirakott kályháját
vaskályhára cserélték.

Székelykapu Mikházáról B. Nagy Margit könyvében

Makfalvi kályhacsempe a székelykeresztúri Molnár István Múzeum gyűjteményében

ezt a mesterséget. A habánok használták az olasz reneszánsz motívumait is. A helyi mesterek belevitték az erdélyi népművészet jellegzetességeit. A keresztúri múzeum csempéi (Ughy István rajzaival könyben is megjelent) között lovas huszár, középkori lovag ábrázolása is látható. A kalotaszegi csempéken gyakori a madármotívum. A csempék színezése nagyrészt zölddel történt, de található fehér-kék társítás, égetett agyag vagy tarka virágos csempe.

Székelykapuk

A székelykapuk eredetére vonatkozólag több elmélet is volt. B. Nagy Margit azt tartja valószínűnek, amit Szabó T. Attila nyelvész állított, hogy a székelykapu az udvarházak telkeinek nagykapujától ered. Fejlődését illetően több fokozat figyelhető meg. A székelykapu három oszlopra állított kétoszlatú építmény. A nagykapu a megrakott szénássze-kér magasságához igazodik, a kiskapu (kisajtó) a gyalogosok számára készült. Fejlődési változatai a leveles kapu, fedeles kötött kapu, galambdúcos kötött kapu. A kötések a szemöldökgerendát kötötték változatos megoldásokkal a függőleges gerendákhoz, ami biztosította a szerkezet merevségét. A kapu nyílása így félkörös kiképzést kapott. A részek összefogására nagyfejú faszegeket használtak.

A székelykapu díszítésére több felület is alkalmas volt, a három oszlop,

a szemöldökfa a kötésekkel és a nagykapu, illetve a kiskapu magasságának különbségéből adódó felület. Főbb díszítő elemek az akantuszleveles inda, szőlőinda, kötélfonat, tulipán, napraforgó rozetta, valamint ember- és állatábrázolások. Nem hiányoznak a feliratok, nevek vagy bölcs mondások, amelyek között tréfás is található. A Maros megyei Makfalván a székelykapu egyszerűbb változatát találjuk. Itt a kiskapura tetőt építettek, míg a nagykapu vízszintes deszkákból állott vagy függőlegesekből, amiket ívesen vágtak ki. A feliratozás is jelen van az építetők nevével. A díszítésre régen kevés gondot fordítottak. A kiskapu mégis jelentőséget kapott azzal, ahogyan felületét dekoratív módon deszkalapokkal kitöltötték.

Nagyméretű székelykapuk csoportját láttam Székelyudvarhelyen, az Orbán Balázs-emplékparkban. Itt fedeztem fel azt a formai szerkezeti gazdagságot, amellyel a székelyek megalkották ezeket a kapukat. Egyes helységekből színezték a kapulábakat.

Kazettás mennyezetek

Az erdélyi építészet egyik jellegzetessége a 12–13. században a kazettás mennyezet. Mellette megtaláljuk a stukkót és a festett famennyezetet is. Az erdélyi kazettás födém előképe az olasz mennyezet volt. Kazettás mennyezetek főleg a templomokban maradtak

meg napjainkig. Erdélyen kívül elterjedtek más magyarokta területeken is. A református és unitárius egyházak felkarolták ezt a díszítési stílust. Itt a népművészet és az egyházi művészet találkozik. A mennyezeteken kívül díszítették a karzattmellvédeket, padelőlaponokat, szószékek oldallapjait. Kalotaszegen több templomban láttam a virágos erdélyi reneszánsz díszítményeit. Így Magyarbikalon is. Láttam madarat, oroszlánt, pelikánt, szőlőindát, vadászt, halat, címert és a virágcsokor számos változatát. De Bibliából vett jeleneteket is találhatunk egyes templomi képeken, például Jónást a cethallal vagy Ádámot és Évát. Ezek az elemek kiegyensúlyozott kompozíciókban jelennek meg. A zsoboki templom új templomnak számít. A díszítésre alkalmas helyeket hasonló minták felhasználásával domborművekkel töltötték ki, mert a kalotaszegiek jeleskednek a fafaragásban.

Az énlaki unitárius templom kazettás mennyezete a 17. század végén készült, és egyike a legrégebbieknek. Kitűnik abban, hogy sok dokumentumértékű szöveg olvasható a kazettákon. Az egyikre rovásírással írták az „Egy az isten” szöveget, illetve a festő nevét. A feliratra Orbán Balázs talált rá 1864-ben egyik adatgyűjtő körútján.

**Az erdélyi építészet egyik
jellegzetessége
a 12–13. században
a kazettás mennyezet.
Az erdélyi kazettás
födém előképe
az olasz mennyezet volt.**

Itt meg kell említenem a kor festett bútorait is, mert ezek is hozzájárultak a virágos reneszánsz elnevezéshez. Egyes vidékeken ma is megtaláljuk ennek a mesterségnek a folytatását, például Torockón vagy Kalotaszegen.

Az előljáróban leírtakhoz B. Nagy Margit kötetéből használtam fel díszítőművészetre vonatkozó adatokat. De sok adat van a kolozsvári Bánffy-palotáról, a szamosújvári örmény nagytemplomról, a zsidói, hadadi, bethlenszentmiklósi, valamint más kastélyokról és udvarházakról.

Áttekintve a kályhacsempék, székelykapuk, kazettás mennyezetek világát, újból megcsodáltam elődeink alkotó erejét, és megújulásra való képességét.

Forró-Eröss Dóra

Hatalmas DobBantás volt!

Atalyi évet, főként így utólag, sok szempontból zárójelként élem meg. Főleg a bulik tekintetében. Emberek vagyunk, igényünk van a szórakozásra, a közösségi programokra, a táncre, az énekre, a zenére. Idén végre újra megélhetjük mindezt, minden porcikánkkal belevethettük magunkat a nyárba, és azt hiszem, az augusztus 13–15-i hétvége kárpótolt egy kicsit minden elmulasztott tombolásért.

Megszervezték a XIV. Dob-Ban Ritmusfesztivált Csíkszeredában. És hatalmas DobBantás volt. Nemcsak a szervezett műsorok és a koncertek sikerültek a lehető legjobban, hanem láthattuk, ahogy a város, a Mikó-vár udvara ismét megtelik étellel. És egész nap élt: a gyermekek együtt zenéltek a szüleikkel a jamkuckóvá varázsolt pincében, ismerkedtek az ütős hangszerek közel

sem mindennapi világával. Valaki elkezdett ütni egy ritmust, egy másik szó nélkül követte. Ismeretlen embereket változtatott egy csapattá a zene. Ezt élhette meg az is, aki részt vett délelőttönként Cserey Csaba és csapata dobkörén, ahol ezek a fantasztikus művészek bebizonyították, hogy a ritmus mindenki ott van, legyen az kicsi vagy nagy, gyerek vagy felnőtt.

Szépültünk is. Mind a magunk módján, hiszen két szuper kedves és tehetséges lány várta az érdeklődőket, egyikük hennával készült testfestésre, a másik pedig kifejezetten a gyermek igényeire berendezkedve: lépten-nyomon rohant velünk szembe egy kis ceffos pillangóarcú kislány, vagy egy tigrissé vált kislány.

A záró napon a Learn2Drum dobiskola diákjainak és tanárainak jóvoltából

*Emberek vagyunk,
igényünk van
a szórakozásra,
a táncre, az énekre,
a zenére. Idén végre
minden porcikánkkal
belevethettük magunkat
a nyárba...*

Nem tudás kellett, csak lendület és jókedv. A legkisebbek is kipróbálták a hangszereket

A Funkorporation zenekar a Dob-Ban színpadán. Nagy Barna fényképei

hallhattunk néhány kis produkciót, majd aki szerette volna, ki is próbálhatta a dob felszereléseket.

De nemcsak a várudvaron zajlottak egész nap a programok, hanem másutt is. Bágyi Balázsnak és Bordás Józsefnek köszönhetően a Szakszervezetek Művelődési Házában folyamatosan szóltak a dobok, ugyanis a fesztivál keretén belül zajlott a VI. Dobmánia Erdélyi Workshop is, ahol ez a két fantasztikus művész tanította az érdeklődőket, hogy minél több műfajban helytállhassanak hangszerükkel.

„Nem tudtam, hogy este buli lesz” – íme, egy mondat, amely biztosan nem hagyta el egy csíkszeredai ember száját sem ezen a hétvégén. A szervezők, az önkéntesek és sok-sok zeneszerető ember vonult végig esténként a városban hangszereikkel, hogy egy dobos felvonulással hívjanak meg mindenkit a koncertekre. És úgy gondolom, aki vevő volt a meghívásra, nem bánta meg.

A 14-ei koncertsorozatot az Urban Tribal Band indította el, majd a KatanaTrio és a Free Connection következett, az estét pedig Dörnyei Gábor Sextette zárta, ahol olyan művészeket láthattunk a színpadon, akik nemcsak Európában népszerűek, hanem az egész világon is elismerik tehetségüket. Dörnyei Gábort a világ tíz legjobb dobosának egyikeként tartja számon a DRUMEO. A csapat

basszusgitárosa Laurence Cottle volt, aki olyan zenészekkel lépett már fel, mint Eric Clapton és a Black Sabbath. A szaxofonon Roberto Manzin volt hallható, akit széles körben Európa legjobbjának tekintenek. Zongorán Balogh Zoltán játszott, aki második helyezést ért el a floridai Jacksonville-i Jazz Zongoraversenyen, mellette ikertestvérét is hallhattuk, aki sok más elismerés mellett elnyerte a Montreaux Jazz Guitar verseny első díját. Az énekesnő pedig nem más volt, mint a kiváló művész, Noemi Nuti.

És mindenki hagyta a padokat, székeket, felállt és táncolt. Majd visszatapsolták őket, és újra. Majd újra. És azt hiszem, sokan otthon is folytatták.

Méltóképpen zárult tehát 15-én a fesztivál. Szabó Zsolt Quintette után Bordás Józsefet is hallhattuk a színpadon, utána a Funkorporation csapott egy hatalmas bulit. Őket követte a Shádé Rémusz Banda, általuk három nemzedék állt színpadra, és kápráztat- ta el a közönséget olyan tánctudással,

amelyre azt mondhatjuk: erre születni kell. Végül jött a Besh o droM. És mindenki hagyta a padokat, székeket, felállt és táncolt. Majd visszatapsolták őket, és újra. Majd újra. És azt hiszem, sokan, miután hazamentek, rákerestek az együttesre valamilyen zenelejátszó platformon, és folytatták.

Majd jöttünk mi. Mi mindannyian, hiszen bárki, aki a koncertek után még nem akart kiesni a ritmusból, megfoghatott egy hangszert, és játszhatott. Zörgők, dobok, bármi, amihez nem tudás kellett, csak lendület és jókedv. Minden este ez volt a záróakkord: az örömdobolás.

A fesztivál az Agora Alapítvány szervezésében zajlott, de Csíkszereda Polgármesteri Hivatalától, a Hargita Megyei Kulturális Központtól és Magyarország Főkonzulátusától is sok segítség érkezett. Köszönet illeti továbbá mindazokat, akik valamilyen formában segítettek a szervezésben és a fesztivál megvalósításában. Külön hála a két remek helyszínért, amelyet a Szakszervezetek Művelődési Háza és a Mikó-vár biztosított.

A XIV. Dob-Ban Ritmusfesztivál szervezői és fellépői idén is kitétek magukért. Várjuk a következő nyarat, hogy újra átélhessük, de addig is tapsoljunk, csettintgessük, doboljunk a lábunkkal és a dobokon, mert a ritmus tényleg ott van mindannyiunkban.

Gábor Janka Martina, Laczi Paula Fatima,
Gebe-Bíró Sheila Zita, Gebe-Bíró Zalán Alexander

A templom- és közösségépítő lelkipásztor: Thamó Gyula

Az Emberi Erőforrások Minisztériuma a 2016/2017-es tanévben indította a *Hétköznapi hőseink – írjunk történelmet!* elnevezésű kezdeményezését. Ennek lényege, hogy iskolások saját szülőfalujukból mutassanak be olyan embereket, akik bár nem kerültek reflektorfénybe, szélesebb körben az érdeklődés középpontjába, de munkájuk révén sokat tettek a helyi közösségért, és rendkívüli képességeikről, kiemelkedő tulajdonságaikról, átlagon felüli jellemvonásukról tettek tanúbizonyságot.

A projekt erdélyi lebonyolítója az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület, ezen belül a Közép-Erdélyi Magyar Művelődési Intézet, résztvevői romániai magyar iskolás csapatok. Új, *Hétköznapi hőseink* című sorozatában a *Művelődés* szerkesztősége a kezdeményezés során eddig született, helytörténeti adalékokat is tartalmazó dolgozatok szerkesztett, esetenként tömörített változatát teszi közzé.

Tordaszentlászló központjában több fontos középület található, mint például a református templom, amelynek felépítésében Thamó Gyula fontos szerepet játszott.

Tordaszentlászló Erdély három néprajzi vidéke – Kalotaszeg, az Aranyos- és a Mócvidék – találkozásánál fekszik. „Ebbe a színes bokrétába illik bele az Erdélyi-szigethegység keleti oldalán, a Gyalui havasok és az Erdélyi-medence találkozásánál fekvő és a kunverő Szent László királyunk nevét viselő mai Tordaszentlászló” – írta a településről Boldizsár Zeyk Imre helytörténész. Kalotaszeg, mint néprajzi tájegység, a Vlegyásza lábánál elterülő kis háromszögletű földterületet jelenti, amelyet a Bánffyhunyadi találkozó Körös és a Kalota határolnak. Szomszédjai északról és keletről a Mezőség, délről Aranyosszék, nyugatról pedig a Szilágyság. Kalotaszeg négy tájegységre tagolható: a Felszeg, az Alszeg, a Nádasmente és Kapus vidéke. Ide sorolhatók a Jára-, a Lóna-pataka és a Kis-Szamos völgyében elhelyezkedő falvak is. Az ide tartozó települések a következők: Gyalu, Magyarlóna, Magyarfenes, Tordaszentlászló, Magyarléta, Szászfenes és Györgyfalva.

Tordaszentlászló a Maros–Aranyos–Kis-Szamos völgyeit összekötő hajdani római út mentén jött létre, és Gyulafehérvár–Nagyenyed–Torockó–Bor-

rév–Alsójjára–Magyarlóna útvonalon át kapcsolódik a Kolozsvárról Gyalun, Körösfőn, Bánffyhunyadi és Élesden keresztül a Nagyváradra vezető E60-as (DN1) jelzésű nemzetközi műúthoz. A mai Tordaszentlászló Kolozsvártól délnyugatra 24, Tordától északnyugatra 36 kilométer távolságra, a Gyalui-havasok és az Öreghavas találkozásánál, az Aranyos folyó és a Kis-Szamos vízválasztójának közelében jött létre. A falut átszeli a Bence-, az Aranyos-, a Szőlő- és a Lengyel-pataka. Településünket a kúp alakú Kapsa, a Kiserdő, a Bencei-erdő, a Nagyerdő, valamint a lentebbi Bükk-erdő határolja. Fő „folyója” a Fenes-pataka, amelyet mi helybeliek Szőlő-patakának nevezünk.

A falu egyben községközpont is, amelyhez a következő települések tartoznak: Magyaléta, Hasadát, Oláhléta, Kisfenes, Tordaszentlászló, Isztolna, Magyarfenes és Járarakos. Tordaszentlászló központjában több fontos középület található, mint például a művelődési otthon, a falumúzeum és a református templom, amelynek felépítésében Thamó Gyula fontos szerepet játszott. A főút mentén, a központ-hoz közel található az iskola, amely

A frissen megalakult fúvószenekar 1934-ben

nevét néhai Borbély József tanítóról kapta.

Az 1885-ös népszámláláskor nagyjából 1300 ember élt a faluban, a 2011. évi népszámláláskor a helység lélekszáma 1100 fő volt.

Jelenleg a település lakóinak háromnegyede református vallású, de rajtuk kívül vannak római katolikusok, unitáriusok, ortodoxok, görögkatolikusok és zsidók is. A falu csak református templommal rendelkezik, ahova a nagyobb ünnepekkor a más vallásúak is szívesen eljárnak. Régebb az emberek zöme mezőgazdasággal foglalkozott, de ezen kívül sok más munkalehetőség is akadt. Napjainkban nagyon sok helybeli kisvállalkozás működik a településen. Több asztalosműhely is található a faluban, ahol nagyon jó szakemberek dolgoznak. Ugyanakkor Tordaszentlászlón található három étterem is, amelyek tulajdonosai mind falubeliek. Számos más munkalehetőség is van a falunkban, mint például a kisebb boltokban, az éttermekben, a panziókban. Mezőgazdasággal és állattartással igaz, hogy kevesebben, de a mai napig foglalkoznak a helyiek, és vannak, akik ebből keresik meg mindennapi kenyerüket.

Az új templom megépítésében fontos szerepet játszott, hogy a régi templom kicsinek bizonyult, ezért kevés ember tudott részt venni az istentiszteleteken. Másrészt a régi templom

elhelyezkedése sem volt a legmegfelelőbb, mert egy domb tetején lévén, esős időben nehezen lehetett megközelíteni. A lebontott templom falaiból származó köveket viszont felhasználták az új templomunk falaihoz, ezzel a köztudatban tartva a régi épület emlékét. Mivel az emberek nagyon ragaszkodtak az új templomhoz, ezért ezt alig egy év alatt sikerült elkészíteni. A Thamó Gyula által felépített templom bejárata felett elhelyezkedő kőtáblán feltüntettek mindazok nevét, akik a munkában szerepet játszottak. Többek között innen megtudhatjuk azt is, hogy a templom építőmestere Horváth Lajos volt. A régi, 13. században épült templom alapja a temetődombon található, néhány záróköve és faragott boltíve ma is megtekinthető az úrasztala alatti padlóba építve, illetve a templomkertben. A templom épülete nagy és díszes, és gyönyörűen szülő orgonával rendelkezik. A templomot 2018-ban felújították, amelynek során rendbe tették a külső és a belső részét. Jelenleg tehát nagyon jó állapotban van, tisztán tartva. Tavaly le kellett cserélni a kisharangot, mivel ez több helyen is súlyosan megrepedt, és ezeket nem lehetett javítani. Az új harang 2020. február 16-án került a helyére, ekkor szólalt meg először. A harang elhelyezésében a falubeli emberek segítettek. A felszentelést emlékeztető istentisztelet követte.

Az új református templom 1888. évi felszentelésének ünnepségére készülve Thamó Gyula református lelkész és a nagybaconi származású Borbély József állami elemi népiskolai igazgató-tanító megalapították a Tordaszentlászlói Ifjúsági Dalkört. Első fellépésük 1889. július 7-én, a templomszentelésen volt, amelyről az *Erdélyi Híradó* című újság is beszámolt. Mindehhez hozzátartozik, hogy 1885. április 12-én megalakult az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület, az EMKE, amelynek rendes tagjai között három tordaszentlászlói személy is volt: Kerekes Bogdán, Püspöki András és Thamó Gyula lelkész. Mivel utóbbi tagja volt az EMKE-nek, az ott szerzett tapasztalatai alapján, és olyan falvak mintájára, amelyek már bejegyeztették egyesületeiket, dalköreiket, olvasóegyletüket, megalapította a Tordaszentlászlói Ifjúsági Dalkört.

Thamó Gyula (1858–1924)

Thamó Gyula 1858. november 25-én született Páván, Háromszék megyében. Akkoriban a székelyföldi kis falu szegény volt. A település a Lübecz- és az Árgyus-patakok mentén helyezkedik el. Mostanra összenőtt a déli szomszédjával, Zabolával. A falu a nevét az egykor ott élő sok páváról kapta. Első okleveles említése 1567-re vezethető vissza, ekkor

A színjátszó csoport előadása 2009 karácsonyán

Pawa alakban jelenik meg, de a település jóval régebbi lehet, mivel református temploma (ami eredetileg római katolikus volt) a 14. században már állt. A falu lakossága a reformációkor áttért a református vallásra, 1619-től kezdve önálló egyházközség lett. Trianon után Háromszék vármegye Orbai járásához tartozott, majd a második bécsi döntést követően újra Magyarország része lett, a második világháború következtében pedig visszakerült Romániához. Az 1966-os népszámláláskor 865 lakosából 786 fő volt magyar és 79 román nemzetiségű. Ezt követően 1968-ban elvesztette önállóságát, és Zabola településhez csatolták.

Alanyunk régi székely nemes családból származott, amely a Papolczi előnevet viselte. Édesanyja Gidófalvy Jancsó Zsuzsánna, édesapja Thamó Károly pávai kántortanító volt. Gimnáziumi tanulmányait Sepsiszentgyörgyön és Székelyudvarhelyen végezte, a teológiát Nagyenyeden 1882. szeptember 5–6-án sikeres vizsgával zárta le. Püspöki kinevezéssel 1882. október 1-től pitești-i missziós lelkész lett.

Thamó Gyula 1885-ben csere útján került Tordaszentlászlóra, az akkor még mind hírnévben, mind anyagiakban egyik legelső között szereplő ekléziába. Élete során kétszer házasodott. Első felesége Alajos Mari, Alajos Mózes pitești-i jómódú magyar polgár leánya volt, akivel 1885. március 10-én kötött házasságot, s mint ifjú házas jött Tordaszentlászlóra. Első házastársa 1898. december 7-én hunyt el ugyancsak ebben az egyházközségben. Első feleségétől öt gyermeke született, akik közül a második, Margit hét éves korában életét veszítette. Második felesége Száva Ida marosújvári származású volt, akivel 1899. június 7-én kötötte össze az életét. Második házasságából egy fiúgyermeke született, aki ugyanazt a nevet kapta, mint a lelkész édesapja, Károly. Tordaszentlászlóról Illyefalvára és Kovásznára kapott meghívást, amelyeket viszont gondolkodás nélkül elutasított, és Tordaszentlászlón maradt.

Thamó Gyula 1921-ben hunyt el Tordaszentlászlón, sírja a helyi temetőben van. Sírján a következő felirat olvasható: ITT PIHENNEK THAMÓ GYULA

REF-PAP-SZÜL-1858-MEGH 1921. ÉLETÉNEK 63-IK PAPSÁGÁNAK 39-IK ÉVÉBEN – FELESÉGE ALAJOS MARI 1865–1898. LEÁNYUK MARGIT 1888–1895. ÖZV. THAMÓ KÁROLYNÉ SZÜL. JANCÓS ZSUZSÁNNA 1837–1903 LENGJE BÉKE PORAIKAT.

Közművelődés intézményes keretek között

Bár 1888-ban megalakult az Ifjúsági Dalkör, csak 1894. január 24-én készült el az egyesület végleges alapszabályzata, amelyet nyomtatásban is kiadtak. Itt már látható a pecsét köriratában az egyesület neve, középen a lant az évszám által közrefogva. Ezt követően a dalkör több estélyt rendezett az egyleti zászlóalap javára. A dalkör igazgatói választmánya 1896. májusában az EMKE-hez fordult anyagi segítségért egy állandó székhely felépítése miatt. Az EMKE a kérést elutasította, de a dalkört ez nem bátorlaltanította el: két hónap múlva, 1896. július 19-én dr. Pap Samuné országgyűlési képviselő felesége a zászlóanyaság vállalása mellett megtartotta a zászlóavatási

Sz. 55-899.

Az „Ifjúsági dalkör” Tiszteletes
Elnökségeinek
Helyét.

A Torda-Szt. László és Vidéke községi hitelszövetkezet
keretében 1. évi április hó 9. évi tartott közgyűlése
re a dalkörnek 100 ezer egyezer korona
adományt szavazott meg.

Miközben ezt az Elnökség b. tudomására
hozta, egyben tudatjuk hogy ezen összeg
a rendes hivatalos órák alatt a szövetke-
zet pénztárából felvehető.

Torda-Szt. László, 1899. május hó 24-én.

Tisztelettel.

Torda-Szent-László és vidéke községi hitelszövetkezet
mint az Országos központi hitelszövetkezet tagja.

László László
Közfelnevelő mint
jegyző.

J. Csudányi
igazg. elnök.

Korabeli bizonylat a Tordaszentlászlói és vidéke hitelszövetkezetnek a Ifjúsági Dalkör részére nyújtott támogatásról

és millenniumi díszgyűlést. Az első szeg felverése a zászlórúdra a következő jelmondat kíséretében zajlott: „Mindig magyar dalra buzdíts!” A díszgyűlés tiszteletbeli vendégei Br. Jósika Andor és Gr. Mikes Zsigmond voltak. A befolyó jövedelmet az egylet épülő otthonára fordították.

A Tordaszentlászlói Ifjúsági Dalkört tagjai hosszú ideig nagyon összetartóan tevékenykedtek, de végül ez megszűnt, és felváltotta a Tordaszentlászlói Fúvózenekar, a Tordaszentlászlói Kórus, a Tordaszentlászlói Amatőr Színjátzó Társulat és a Tordaszentlászlói Néptáncscsoport, amelyek ma is működnek. A néptáncscsoport tevékenysége emberhiány miatt egy ideig szünetelt, de tavaly újraindult, és nagyon sok fiatal lett tagja a társulatnak. A fúvózenekar a kevéssé tag ellenére nagyon rég töretlenül és

aktívan működik, minden kórustalálkozón és rendezvényen sikeresen fellép. A kórus is aktívan munkálkodik mind a mai napig. Az egykori férfikar mára vegyes karrá alakult, a kórust a tiszteletes asszony vezeti. Három évvel ezelőtt megalakult a Tordaszentlászlói Gyermekkórus is. Minden évben rendezik a Szent László-napi kórustalálkozót, amelyen mindkét kórus részt vesz. Ezen a rendezvényen nagyjából 500 kórustag szokott jelen lenni.

A művelődés első hajlékának alapkövét 1897. szeptember 17-én helyezték el a Kis utcában. Az építkezéshez pénz kellett, a műsoros dalestélyek és hangversenyek pedig nem hoztak anynyi jövedelmet, amennyiből a felmerült kiadásokat és a bankkölcsön törlesztését fedezni tudták volna. Ezért 1897. március 14-én műkedvelői előadással

egybekötött dalestélyt szerveztek, amelyen bemutatták a *Leánykérő* című egyfelvonásos, énekes népszínművet is. Sok áldozat árán végül 1898. május 19-én megtarthatták az új otthon felavatásával egybekötött díszgyűlést. Ennek díszvendégei Br. Jósika Andor, Gr. Mikes Miklósné, Gr. Mikes Zsigmond voltak. Ezt követően 1898. december 25-én és 31-én két egyfelvonásost mutattak be, amelyekhez a díszleteket és a maszkokat a Kolozsvári Színház szakemberével készítették el. Hogy az anyagi gondok megoldása mellett mi volt a cél? Az ifjúság és a felnőttek hasznos és civilizált időtöltése, valamint a fiatalok és az idősebbek összefogása. Ilyen körülmények között alakult meg az új kulturális szervezet, a Tordaszentlászlói Műkedvelők köre, vagyis a színjátszó kör is, amelynek „anyakönyve megnyitott 1900. április 23-án”.

A Tordaszentlászlói Olvasó Egylet 1898. október 23-án alakult meg. Ennek is az otthon adott helyet a kistermében. A tagfelvétel tagsági díj befizetése ellenében történt. Nyitva tartása októbertől április végéig, vagyis az őszi és téli hónapok alatt volt, amikor a mezei munka szünetelt. A tagsági díjából négy kedvezményes árú lapot rendeltek, és a megmaradt összegből könyveket vásároltak. A megrendelt lapok között szerepelt az *Aranyos Vidéke* és a *Magyar Hírlap*. Az egylet elnökévé Thamó Gyula lelképásztort választották.

A művelődés első hajlékának alapkövét
1897. szeptember 17-én
helyezték el a Kis utcában.
1898. május 19-én
megtarthatták az avató
díszgyűlést.

A Kolozsvári Tudományegyetem ifjúsága 1896-ban indította el a University extension elnevezésű mozgalmát, de ez a tevékenység csak 1899-ben kezdett kiteljesedni, amikor az anyagi fedezetet az EMKE felvállalta. E mozgalom lényege az volt, hogy egyetemi tanárok tudományos ismeretterjesztő előadásokat tartottak a Kolozsvár környéki falvakban. Ennek keretében 1899. május 22-én, Tordaszentlászlón is előadást tartottak az állami elemi iskola udvarán, ahol száznál is többen jelentek meg. Az előadást követően fellépett a Tordaszentlászlói Ifjúsági Dalkör Székely László vezetésével. Ennek

A tordaszentlászlói dalkör tagjai 1902-ben. Képek: Laczi Enikő gyűjteménye

a mozgalomnak köszönhetően alakult meg a Tordaszentlászlói Gazdasági Egylet és a Tordaszentlászlói Önkéntes Tűzoltó Testület. Az önkéntes tűzoltókra azért volt szükség, nehogy megismétlődjön az 1871. március 30-i tüzeset, amikor egy pár tehetősebb gazda boszszúból felgyújtotta a falut, míg a falu népe a templomban volt, és a falu fele a tűz martalékává vált.

**A Tordaszentlászlói
Amatőr Színjátszó Társulat
már 121 éve működik.
Az utóbbi időben nagyon
sok lelkes fiatal lett tagja
a csoportnak.**

Az idő múlásával az Ifjúsági Dalkör alapító tagjai kezdtek kiöregedni, ezért 1903-ban az egylet kettévált: Tordaszentlászlói Ifjúsági Egyesületre és Tordaszentlászlói Dalkörre. A Tordaszentlászlói Ifjúsági Egyesületnek volt egy vegyeskara és egy színjátszó köre, akárcsak a Tordaszentlászlói Dalkörnek is. Az Ifjúsági Egyesület zászlószentelése 1931. június 7-én volt. A dalkör 1924-ben jogi személylété vált Reuniunea de Cântari din Săvădisla néven. Alapszabályzatát a tordai bíróság 596-1924.8 szám alatt augusztus 6-án iktatta. A Romániai Magyar Daloskövettségnek mind a két egyesület tagja volt, külön tagságdíjat fizettek.

A Tordaszentlászlói Önkéntes Tűzoltó Egyesület 1934-ben megalakította a Tűzoltó Fúvós Zenekart. A hangszereket a faluban összegyűlt több mint 35 ezer lejes adományból vásárolták meg. Egyértelmű, hogy a falu Nagyon sokat áldozott a kultúrára, a közművelődésre.

Az elődök nyomdokain

A kommunista hatalom 1946-1947-től törvényesen megszüntette a dalkör jogi személyiségét. Az 1924-es törvény alapján 1998-ban sikerült újra bejegyezteni Tordaszentlászlói Thamó Gyula Közművelődési Egyesület néven, így örökítvén meg a közművelődést pártoló és szorgalmazó néhai lelkipásztor emléket. A falu lakossága a mai egyesületet az 1888-ban megalakult Ifjúsági Dalkör folytatójának tekinti. A közművelődési tevékenység, a kultúra ápolása nemzedékről nemzedékre öröklődött.

A Tordaszentlászlói Amatőr Színjátszó Társulat már 121 éve működik. Az utóbbi időben nagyon sok lelkes fiatal lett tagja a csoportnak, nagyon szeretnék továbbvinni ezt a kulturális tevékenységet. A színjátszás rendkívül sokat segített a helyi közösség összekovácsolódásában, mivel az előadások alkalmával mindig nagyon sok ember gyűl össze. A színjátszó társulat tagjai rendszeresen készülnek, fellépéseiket rendszerint nagy sikerrel adják elő a művelődési otthon színpadán. Laczi

Enikő jelenlegi kulturális igazgató kérészi fel a színjátszókat az előadásokra, ő választja ki a darabokat, a szereplőket. Az előadások változatosak. Időnként hosszabb műveket, máskor rövidebb jeleneteket adnak elő. Évről évre egyre több ember szeretné megnézni az előadásait, és évről évre egyre több és több fiatal szeretne tagja lenni a színjátszó csoportnak.

Hála Thamó Gyula kezdeményezésének, a mai napig is sok kulturális tevékenység zajlik a településen, amelyek összetartják és erősítik a közösséget. Laczi Enikő reméli, hogy jelenlegi közművelődési mozgalmuk még nagyon sokáig fog létezni, összetartva a helyieket. Kiemelte, hogy Thamó Gyula lelkipásztor idekerülése után kis idővel megkezdte az új templom megépítését, s miután ez egy év alatt elkészült, 1889-ben díszkerítést emeltetett a templom elé, ezzel is szebbé téve az összképet, továbbá 1891 és 1893 között felújíttatta a falu gazdasági épületeit, 1893-ban teljesen új kántori lakást építtetett, 1896-ban átalakították az orgonát, 1907-ben pedig a papi lakást, amelyhez irodahelyiséget építettek. A falu lakói nagyon szerették és tisztelték Thamó tiszteletet, mivel nagyon sokat tett a faluért, sokat segített az embereknek problémáik megoldásában. Mivel jó lelkipásztor és jó ember volt, a település nagyon sokat köszönhet neki és az ő munkásságának.

Szöke Zoltán nyugalmazott református lelkipásztor úgy emlékezett elődjére, Thamó Gyulára, mint nagyon komoly igehirdetőre és kiváló prédikátorra. Sok munka szakadt a nyakába, elsőként az, hogy a régi kistemplomot le kellett bontania, és helyébe újat kellett emelnie. Megépítette a felekezeti iskolát is. A lelkészre nagy megpróbáltatások vártak még, mivel jött az első világháború, komoly nehézségek elé állította a közösséget. Thamó Gyula ebben az időszakban is szívén hordozta a gyülekezet sorsát, de Isten segítségével még a kegyetlen háborús időkben is sikerült erős gyülekezetet kovácsolnia.

(Az írás készültekor, 2020-ban, a szerzők a tordaszentlászlói Borbély József Általános Iskola 8. osztályos diákjai voltak. Ma Gábor Janka, Gebe-Bíró Zsolt és Laczi Paula Fatima a Báthory István Elméleti Líceumban, Gebe-Bíró Sheila az Apáczai Csere János Elméleti Líceumban tanul tovább Kolozsváron. Vezető tanár: Kovács Levente, aki jelenleg a Borbély József Általános Iskola és a Magyarlónai Általános Iskola tanára.)

Sajtóközlemény

Önfeledt szórakozás, táncház, világzenei DJ, családi programok, ismeretterjesztő előadások, gyerekfoglalkozások, megújult helyszín, fokozott komfort, függőágyas „Jámbor zóna”, hajnali madárcsicsergés és régóta várt találkozások a 2021-es Méra World Music Fesztiválon.

A Méra World Music Fesztivál ismét tágra tárta faragott fa kapuit a nagyközönség előtt. A tavalyi korlátozások után idén teljes értékű fesztiválnak adhatott otthont a Szarka-telek a világzene és népzene szerelmeseinek, ahol a koncertek mellett gazdag programkínálaton vehettek részt a fesztiválözökl.

A Méra World Music Fesztivált csütörtökön **Corina Sírghi și Taraful Jean Americanu** nyitotta, őket a **Babra**, valamint a **Parno Graszt** fergeteges koncertje követte. A koncertek után táncházzal és világzenei DJ-vel folytatódott a fesztiválprogram. A pénteki nap a népzenei és a néptáncnak volt szentelve. Fellépett a **Rendek között, vonók mögött** formáció, akiknek koncertje a táncházzenei életében felmerülő sajátos kérdésekre kereste a választ. Ezt követően a **Magyar Nemzeti Táncgyűttes** jóvoltából első alkalommal tért haza Zsuráfszky Zoltán Élő Tánc-Archívum c. műsor sorozatának a **Kalotaszeg** c. fantasztikus műsora. A népzenei nap utolsó koncertje a **Kalotaszegi Nagykoncert** volt, mely a lehető legmagasabb színvonalon vitte színpadra a kalotaszegi népzenei.

A szombati nap zenei programját a magyarországi világzenei élet elismert párosa, **Herczku Ágnes & Nikola Parov** indította. Őket a **Tárkány Művek** váltotta a csúrszínpadon, akiknek egyedi hangzásvilága a cimbalom, a szaxofon, a brácsa, a fuvola, a gardon, a klarinét és a bőgő és ének egyvelegében teljesedett ki. A szombati koncerteket a **Fanfara Transilvania** csilhatatlan balkáni ritmusú fúvós muzsikája zárta.

A csúrfesztivál utolsó napjának koncert programját az **Ötödik Évszak** nyitotta, akik zenéjében egyszerre érződött a Kárpát-medencei népi hagyomány szellemisége és a párizsi szalonok világának a hatása. Ezután a latin-amerikai zenét játszó **cumbia** együttes, a **Los Orangutanes** mozgatta meg a hallgatóságot. A fesztivál végének közeledtét jelző zápor tette végérvényesen feledhetetlenné a fesztivál élményt, ugyanis a **Csángálló** concert második számánál a szervezők kérésére a zenekar és a közönség is beköltözött a csűrbe, végigtombolva a vihart a csűr védelmében.

A világzenei és népzenei koncerteken túl a **Csűrfiában** gyerekprogramokkal, a falu **Tájházában** és a **Bivalymúzeumban** előadásokkal, tárlatvezetésekkel, filmvetítésekkel, illetve a pénteki napon a harmadik alkalommal megszervezett **Kalotaszegi Prímásversennyel** várták a fesztiválözökl. A 7000 lejes fődíjat a csíkmadarasi **Antal Csanád** nyerte, aki játékát, zenetudását bemutatta a közönségnek az esti Kalotaszegi nagykonzerten is. A prímásverseny második és harmadik díját megosztva kapta **Márton Bence** és **Dezső Attila**, illetve **Kutzera Barbara** és **Kónya Előd**.

Bethlendi András és **Varga Zoltán László** főszerzők elmondása szerint a koronavírus okozta korlátozások ellenére a 2021-es Méra Világzenei Csúrfesztivál négy napja során összesen mintegy 2800-an vettek részt: 2450 felnőtt és 350 gyermek.

Fotóalbum:

<https://drive.google.com/drive/folders/li8beBq4fQvbXbZgXmwyhDrNoAluvaDfC?usp=sharing>

Készítette: Bethlendi Tamás, Serar Szabolcs, Orbán Eszter, Kőmíves István

Aftermovie: <https://www.facebook.com/636154526538910/posts/2020444178109931/>

A Magyar Nemzeti Táncgyűttes a Méra Világzenei Csúrfesztivál színpadán. Bethlendi Tamás felvétele

